

ՅՈՅՍ

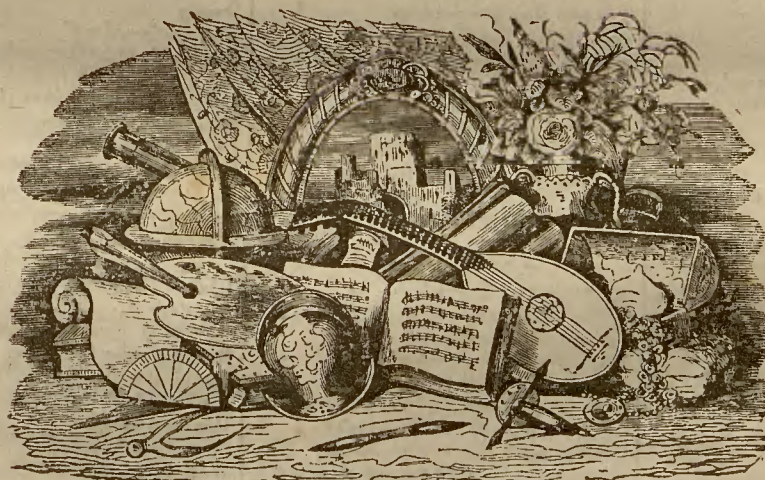
Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ 18

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԱՐԻ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ՅԱՐՄԱՇ

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ՉՍԻՐԱՓԱՆ ՍՈՒՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԱՅ

1866-ՌՅԺԵ

ԱՆՈՒԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՑ

Տ. Տ. Պօղոս Ա. Արքեպիսկոպոս Պա-
տրիարք Կ. Պօլսոյ « Տօրնակ »
Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ
Պրուսայի
Տ. Իսահակ Արքեպիսկոպոս, փոխա-
նորդ Ա. Երուսաղիմայ
Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Վարժա-
պետական
Ա Ս Ս Ր Լ Ո Ի Խ
Տ. Յովհաննէս Քաջանայ
Յարութիւն Տ. Մկրտիչեան
Ա Ս Ս Ր Ա Չ Ա Ր
Տ. Անդրէաս Քաջանայ
Տ. Նիկողոս Քաջանայ
Աղեկանոց Կիւմիւշեան
Անանիա Ազարեան
Անդրանիկ Խնտամեան « Պօլս »
Առաքել Ներկարարեան
Աստուածատու Տ. Յ. Մաղաքեանց
Արսէն Միսիճեան
Մ. Բարսեղ Ֆէնէսճեանց
Գարեգին Նիկողոսեան « Պօլս »
Գրիգոր Թօթթօթեան
Տ. Յ. Գ. Վաղանշեան
Դարոյց Ա. Հրեշտակապետի
Դարոյց Ա. Կարապետի
Դարոյց Ա. Ստեփաննոսի
Էփրէմ Ա. Վարժապետեան
Թադար Ուսումնոյեան
Թադար Ռէժեքտորաց
Կրպա Ղարմանեան : Կրպա Գաջեան
Զարեհ Համարձում Մեկտօնեան
Մատթիա Է Մ. Մկրտիչ Ազմանեան
Մարտիրոս Հէքիմեան
Մկրտայ Տ. Գէորգեան
Մ. Մինաս Մ. Եղիսեան
Յարութիւն Մ. Մինաս Նազարէթեան
Մնացական Մ. Ս Գալիկեան
Յակոբ Զիլնիկեան
Մ. Յարութիւն Տալլերեան
Յարութիւն Երամեան
Յարութիւն Թովմայեան « Նիսիցի »
Մ. Յովսէփ Տիմիշեան
Յովհաննէս Աքիսպոսեան
Յովհաննէս Մարտիրոս Զընարեան
Յովհաննէս Ներկարար Պօղոսեան
Յովհաննէս Պէղոս Գէնէրճեան
Ի. Յովհաննէս Փանջուկեան
Յովհաննէս Տ. Մկրտիչով
Մ. Պետրոս Մ. Սամուէլեան
Պօղոս Էֆէյեան
Մ. Սաշակ Տ. Ստեփանեան
Սարգիս Նէմցեան
Մ. Սարգիս Թառիկեան
Մ. Սարգիս Մ. Բարսեղեան
Մ. Սիրական Փափաղեան
Ստեփան Թօմարեան
Մ. Ստեփան Բարմաբաբեան
Ստեփան Փռլանթիով « Նախիջևանցի »
Մ. Վարդերես Թափուգեան
Տիգրան Մ. Սարգիս Գալիկեան
Քերովէ Բ. Նազարէթեան
Ա Ր Ա Բ Կ Ե Ր
Մինաս Մ. Ստեփան Թաշճեան
Ա Ր Մ Ա Շ
Տ. Կարապետ Քաջանայ
Տ. Ստեփան Քաջանայ
Ահարոն Յ. Մալեանց
Մ. Գրիգոր Այլաղեան

Կարապետ Յ. Թումանեան
Համարձում Գ. Գարրիկեան
Մինաս Յ. Ստամբոլցեան
Մկրտիչ Գարապետեան
Յակոբ Մ. Հայրապետեան
Յարութիւն Փիլիկեան
Մ. Յարութիւն Մ. Ստեփանեան
Յարութիւն Երկաթագործ
Մ. Յովհաննէս Սափրիչ
Նազարէթ Յովակիմ Թէքէճեան
Ներսէս Պ. Վարժապետեան
Սարգիս միւր. Թօղայալեան
Ա Ր Ա Լ Ա Ն Պ Ե Կ
Տ. Մարտիրոս Տ. Յովակիմ Քաջանայ
Խաչատուր Վարժապետ Թարսեան
Խաչիկ Կահարեան
Կարապետ Պէրբեքեան
Մկրտիչ Տ. Կարապետեան
Մ. Սարգիս Մ. Ալիքսանեան
Բ Ա Բ Ե Ր Դ
Տ. Գրիգոր Մ. Արքեպիսկոպոս
Ե Ա Լ Ա Խ Տ Ե Ր Ե
Տ. Մկրտիչ Քաջանայ
Դարոյց Ե Ր Ո Ի Ս Ա Ղ Ե Մ
Տ. Տ. Եւրպի Մ. Արքեպիսկոպոս Պա-
Պօղոս Սարգիսապ Վանցի
Թանդարեան Ս. Յակոբու փանաց
Զ Մ Ի Ի Խ Ն Ի Ա
Տ. Յակոբ Քաջանայ Պալապանեան
Աղամ Մ. Ս. Վօնճայեան
Գրիգոր Զիլնիկեան
Հայրապետ Նազիկեան
Ղուկաս Պալ թագարեան
Յարութիւն Զինճիճեան
Նուպար Գաղապալեան
Ստեփան Յովհաննէս Տեմէեան
Վրժանէս Կիւրեղեան
Թ Ա Մ Լ Ը Խ
Տ. Սաշակ Քաջանայ
Թ Ի Ի Ր Գ Մ Ե Ն
Դարոյց Խ Ա Ս Կ Ա Լ
Տ. Արսէն Քաջանայ
Եսայի Վալմանեան
Ղազարոս Մ. Զարլեան
Սիմոն Մ. Սիմոնեան
Վարդերես Թաշճի
Փիլիպոս Մարտիրոսեան
Կ Ա Ր Ի Ն
Տ. Յարութիւն Ս. Արքեպիսկոպոս
Տ. Գրիգոր Տ. Մ. Բաղրատունին
Ընթերցարան Արշարունեանց ընկ.
Յարութիւն Ա. Ղէնէփուգեան
Յարութիւն Մուշեղեան
Սարգիս Էֆէյեան Խ. Էֆէյիճեան
Կարապետ մակարեան
Կ Ե Մ Լ Ե Յ Ի Կ
Վճաննէս Է Վարդան Էքմէքճի
Դերոյեան
Կ Ե Յ Վ Ե Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Գ
Առաքել Յ. Մ. Երամեան
Բարսեղ Մ. Մարտիկեան
Գրիգոր Տ. Եփրէմեան
Եփրէմ Գ. Տ. Պօղոսեանց
Խաչատուր Յ. Տօնիկեանց
Խաչատուր Մ. Հ. Քաղապետեան
Կարապետ Յ. Էյմանեան
Կարապետ Պրնճագործ Աստուրեան

Կարապետ Ս. Քէլիկեանց
Համարձում Գ. Ալմանեանց
Համարձում Յ. Հօլմեանց
Ղազարոս մ. Սաշակեանց
Մարտիրոս Մ. Ա. Աղամեանց
Միկայիլ Գ. Գալապեանց
Մկրտիչ Կ. Զարլեանց
Մկրտիչ Յ. Խաղապետեան
Յակոբ Պատուէրի Պէլլերեանց
Յակոբ Մ. Կէլեանց
Մ. Յակոբ Բերբերեանց
Յարութիւն Երամեանց
Յարութիւն Մ. Պայաճեանց
Յովակիմ Պրնճագործ Ներկիկեանց
Յովակիմ Յ. Տէրտէրեանց
Յովակիմ Մ. Գ. Ներկիկեանց
Յովհաննէս Խ. Քաղապետեանց
Յովհաննէս Գ. Եղիկեանց
Յովհաննէս Թ. Կրտսերիկեան
Յովհաննէս Յ. Զարլեան
Նշան Պրնճագործ Նազարէթեան
Պետրոսիկ Պ. Մ. Երամեանց
Պօղոս Համեապործ Պէլլերեան
Սարգիս Յ. Սախայեան
Սարգիս Մ. Մ. Քաղաքճի
Սերբէ Կ. Տօնիկեանց
Սերբէ Յ. Էյմանեան
Կ Ե Օ Լ Բ Ա Զ Ա Ր
Խաչատուր Թիւթիւնճի Յակոբեան
Կ Ե Օ Լ Տ Ա Ղ
Դարոյց Կ Ի Խ Ո Լ Ե
Տ. Պօղոս Քաջանայ
Դարոյց Մ. Համարձում
Մ. Յովհաննէս Նաղանդեան
Կ. Պ Օ Լ Ի Ս
Ալիքսան Վարդապետ Ունճեան
Ահարոն Վ. Ամրաս
Բարթուղիմէոս Վ.
Գարեգին Վ. Թաթարեան
Խորեն Պարզապետ Գալապետ
Կարապետ Վ. Պատրիարքական փոխ
Մկրտիչ Վ. Խրիմեան
Յակոբ Վ. Գաղապետիկ
Խիմէոս Վ. Սէֆերեան
Ստեփան Վ.
Տ. Յակոբ Քաջանայ Խախիւտարցի
Տ. Փիլիպոս Քաջանայ Սամաթեանց
Անճն. Սամուց Ընկ.
Աստիկ Երբնեան
Արշակ Յակոբեան
Բարսեղ Պէլլ Գրիթիկեան
Մ. Բառնիկ Սէֆերեան
Դարձիչ Դարսերեան
Գէորգ Ամրայ Փափաղեան
Գէորգ Յակոբեան
Գէորգ Պէլլ Երամեան
Գրիգոր Ալեալճեան
Եղիազար Մուրատեան
Ընկերութիւն Հոփոսիմ Դ Ս Խաչ
Կարապետ Ամրայ Պալեան
Կարապետ Խիմեան
Կարապետ Յ. Փանոսեան
Կարապետ Դ. Տաղապետ
Համարձում Աղամեան
Հայրապետ Յովհաննիսեան
Ղազար Գալապետեան
Ճանիկ Արամեան

ԱՄՍԱԳԻՐ ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ

ԹԻԻ 18

1866

ՅՈՆՈՒԱՐ

Կ Ե Ա Ն Ք Մ Ա Ր Դ Ո Յ

Մարդոց սրբէս խոտոց են՝
աւուրք իւր • Սաղմ • ձբ :

Ընդ հովանեաւ խաղաղաւէտ լուռ մայրեաց
Յալն արևու կալեալ դէտ ալն ծերունոցն ,
Ջամբա ախոցն հաշուի 'ի թիւ իննսուն

Ընդ ցայտել շողոցն :

Ա՛հ , քանի՜ ամբ յայն ալեղթ ծանրացեալ ,
Քանի՜ ամաց թերին 'ի նոյն լրացեալ :

Ծագին աւուրք , դնան վայրկեանք 'ի խուճապ ,

Ժամք , ամք , անընդհատ :

Ցանկամք աւուրցն ղթիւ ունել անթերի ,

Այլ խարիմք ո՛հ , դեղձեալ կենացն ապաւնի :

Մինչ լինանիլ հաղիւ կարծեալ և անդէն

Ամբ մեր պակասեն :

Չեն հաստատուն ժամք և աւուրք անկայուն

Իբր յարածուի ալիս տախտակք ինչ սահուն ,

Մեկնեալ յափանցն՝ դեռ յեղերաց բացակայ
Զդի՛ն տարակայ :

Յաւիտենից անդուստ բանին խորափնտք :

Ուր ետ ընդ ետ աւուրք լինին ընկեցիկ :

Վայ, ոյց կարծեն հրճուիլ 'ի նոր աւանոր ,

Դիմեալ յանդունդ խոր :

Եւ որք աստէն յամաց սանդուխտ երերուն

Գլեն զաւուրս , խարխափանօք ածեալ ոտն :

Վայ, ոյց անփոյթ թէ անցելոյն արարեալ ,

Զներկայն ողունեալ :

Ամբ յաջորդեն , արկածքն ընդ նոյն անմեկին ,

Թէ ոչ անցեալքն բարիտք մեզ յուշ լինիցին :

Ուսիր հանճար , խրատեալ կենացդ յարկածից ,

Եւ ո՛չ դիպեցիս :

Զի որ յանցեալն եղև ոտիցդ խոշ և խուժ ,

Զառաջիկայդ յարդարեսցէ քեզ անքոյթ ,

Ընդ կեղակարծսն հորդել շաւիղ անարգել ,

Յաստի կենացդ եւ :

Ո՛հ , և որոց թողեալ զհասակ մանկութեան ,

Թուին հրճուիլ աւուրցն ամաց 'ի լրման :

Կանխեն յողջոյն ամանորին խայտալով ,

Յօրհնութեանց 'ի դով :

Դիտեն զեղերսն փայլեալ 'ի ցոլն անդրանիկ ,

Եւ ծաղր 'ի դէմս դառնան առ մարս պարմանիք ,

Նոր տունջեան առնել նոցա աւետիս ,

Անրա , շուրթն հրճուալից :

Եւ զտիօցն հաշուեալ զթիւ փոքրատար ,

Զնորն այլ ևս բառնան հասակն այն տկար :

Մաղթեն ծնողքն յորդիս աւուրս լի բարեօք ,

Պարագայց ամօք :

Մինչ յայս մինչ յայն հատակն հասեալ դանդաղկոտ ,

Զծերութեանն ածեալ մականն անձանօթ ,

Ամացն զթիւ բարդեալ 'ի յուսն ըստանձնել ,

Մահո՛ւն տայ հրաւեր :

Յուշ քեզ մանո՛ւկ , յո՛ւշ քեզ հասակ մանկութեանդ ,

Հրճուեա՛ 'ի նոյն չև աղետից հասեալ ժամք :

Մինչև և կորով աստեացդ 'ի քեզ անկենդան ,

Ուր կեանք , ժամք խայտան :

Մինչդեռ արևդ 'ի միջօրեայն ժպտի քաղցր ,

Մինչև զքեւ տարածամեալ 'ի խոնարհ ,
Մինչդեռ դարուն կենացն 'ի քեզ դեռափթիթ ,
Խայտառջի՛ր , մանկի՛կ :

Զի ե քոյոց գեղածիծաղ աւուրց ո՛հ ,
Եթէ երբէք զապառնւոյն ես մտախոհ ,
Յաջորդեսցեն աւուրք կենաց դառնութեան .

Ո՛ւր ցաւք քեզ մնան :

Ո՛վ , զի՞ անիւք կենաց գնան դիւրասահ ,
Զի՞ վաղաղրաւ առնեն զհասակն առօրեայ .
Զեւ զաչա 'ի լոյս բացեալ մանկանն աշխարհի ,
Կայ մահն առ երի :

Սուղ են աւուրք , ժամք փախստեայ եւ անհետ
Սրանսն 'ի բաց , ձգեալ զանիւ կենաց զհետ .
Ներկայն չէ մեր , ապառնւոյն փոյթ 'իմէնջ դարձ ,
'ի անցեալն տարագնաց :

Ժամանակին բորբոքեալ հուր մեծահրատ ,
Յոր դիւրածախ դառնան 'ի չիք աւուրք , ժամք ,
Զինչ ճրագու կացեալ հանդէպ պակասին
Եւ կեանք մահացուին :

Ո՞վ զյաւիտեանց կալաւ զաւուրց ժամանակ .
Ո՞վ զանմահից տարաւ բաղդին մրցանակ ,
Եւ ոչ անդրէն լուծաւ , դարձաւ յաճին ցուրտ ,
Ի գուր մահամուտ :

Մեք նաւաստի կենացս ծովու խորս յանհուն ,
Թիափարեալ 'ի լատափայտ զաղիաղվուն ,
Ճեպիմք անդարձ վարեալ յալիս յորդահոս ,
Յաւիտեանց 'ի ծոց :

Վա՛հ , ոց հասին նաւատակին անդր 'ի կէտ ,
Ընդ ամեհիսն հորդեալ ալիս արահետ .
Նւրիացեալ 'ի թուխ կոհակսն լեռնաբերձ ,
Ի վատաց անմերձ :

Խաղաղութիւն մնայ նոցա անպատում ,
Խաղաղութեան պատահեսցին անտրտում ,
Խաղաղութիւն հնչեսցեն ձայնք յաղթականք ,
Անկէտ յաւիտեանք :

Ա . Ս . ՍՄԲԵՏԱՆ

Ի ՄՈՒՏԱ ՆՈՐՈՅ ՏԱՐԻՈՅ

Յուշ լիցին քեզ աւուրքն յաւիտենից , իմացարուք-
դամն ազգաց մինչեւ յազգս . Բ. Օրէնք . ԼԲ :

Աշխարհի անկայուն յաւիտենականութիւնն այսօր քայլ մը եւս սահեցաւ դէպ
ի կորստեան խորխորատը իր հետ տանելով այն ամեն ակնկալութիւնները , զոր
յուսալից սրտեր անցեալ տարի այս օրս աներկմիտ վստահութեամբ ակն ունէին
ընդունել իրմէն : Ապերջանիկ մահկանացուն՝ որ միշտ ապագային յուսով ապրե-
լու վիճակեալ է՝ իր հունաւոր տեսութեանն համար , դարձեալ նովին յուսալից
բերկրութեամբ հայեացքն երկուքի բաժնած , իր կենաց այս նոր բարձրաւան-
դակէն հանդերձեալ ապագայն կողջունէ : Ապագայն միշտ հէզ մահկանացուն
յոյսերը կպարարէ , շատ բաներ խոստանալով անոր , ինչպէս որ իր սրտին մէջ կը-
յեղյեղէ , բայց ամեն անգամ ալ իր խոստմանն հաւատարիմ չկրնար մնալ : Պա-
րագայներն ու անանձունքի լիազաց բերմունքները՝ զորս ապագային մէջ որոշա-
կի նկատելու կատարեալ տեսութիւնը չունի մարդ , անոնք շատ անգամ խոչնդո-
ւորն ըլլալով զինքն իր նպատակէն շատ հեռու կձգեն . եւ իր բոլոր յոյսերն ու
ակնկալութիւնները իբրեւ վաշի յերեսաց հողմոյ կցնդին : Մահկանացուաց հու-
հաւոր տեսութեան առջեւ ապագայն միշտ առեղծուած մ' է՝ որ մեծամեծ նը-
շանակութիւններ կունենայ աշխարհի համար , երբ յանկարծ ժամանակը զանիկայ
պարզելով , անոր դադանեաց ամեն միտք վերահասու կըլլայ :

Մարդկանց անկատար տեսութիւնները որ քան զապագայն կ'յուսաւնեն ,
նա՞ որ իր ծոցը կիրէ բոլոր անոնց ընդ վարաց ուրաւ գուշակեալները , յեղակարծ
կհասնի վրայ , եւ ամեն տախտիւրծիք հայեցողութիւնները եւ կարծեաց տար-
բերութիւնը վարատելէն վերջը , շատերուն անխոհմտութիւնը կ'յանդիմանէ , որ
առանց անցելոյն ուշ ունենալու , երեւակայական ցնորից վրայ հաստատելու յան-
դգնեցան իրենց ապագայն :

Մարդոց կեանքը միշտ այս աշխարհի վրայ անցեալ եւ ապաւնի է , եւ ներ-
կայ չկրնալով ըլլալ , պէտք է անցեալը մեզի առաջնորդէ , եւ ապագային վար-
ժապետն ան ըլլայ : Մենք մեր կենաց դասերն պէտք է անկէ ընդունիմք , եւ
ներկային վրայէն վստահութիւններս վերցունեմք , ըստ սրում ներկայն մերը չէ :
Այս ճշմարտութեան համոզուելու համար ատամնաձեւ անուոյ մը արագ աշտրժ
թուալումը նկատած ատեննիս , անոր ատամունքը միապապալ տեսնալով թափոյն
սաստկութենէն , կրնանք՝ մենք մեզի դալ ու ըսել թէ , ահա առիկ ճիշդ ընտա-
նի օրինակ մը , որ ժամանակին եւ մեր կենաց շրջանը ըմբռնել կուտայ մեզի :

Մարդ եթէ անգամ մը իր կենաց շրջանին մէջ կանկ առնելով , լուրջ հայ-
եածք մը ուզէ , ետեւը առջեւը կտեսնայ որ շատ աղէկ յարմարութիւն ունի ա-
րագաշտրժ անիւն իր կենաց անկայուն բաղնիքներուն հետ , որ այնինչ երեւեալ
ընդ նոյն գէպ յաւերժութիւն կտահին : Հոն ուրիշ բան չտեսնար իբրեւ ներկայ ,

վարուեցայ իմ պարտականութենցս մէջ թէ առ Աստուած, թէ առ անձն, թէ առ մերձաւոր ազգակիցս և հայրենակիցս և թէ առ նմանիս: Ի՞նչ բաներ զիս անոնց, մէ խաբանեցին, վայրաքարշ կրքեր, օտարին հաճոյ ըլլալու վատ նկատմունքներ և թէ անձնութիւնք և անձնակոն շահեր: Անշուշտ դպայուն սիրտ մ' ունեցողի համար ասոնք մեծ ազդեցութիւն ու նշանակութիւններ պիտի ունենան, և առաքիութեանց յորդոր մը պիտի ըլլան, անոր առաջագրել տալու ապագային մէջ իր պարտականութեանց անթերի կատարող ըլլալու համար: Բաւական է որ մարդ իր պակասութիւնները ճանչնայ և ասանկ ատեն անոնց տէրն ըլլայ եթէ երբէք անցեւոյն մէջ դործեր է, ուղղութիւնն ինքնաքերարար կըլլայ:

Բայց ախտն, որ կդաճուի անանկներ ալ՝ որ ամենեւին իրենց պակասութեանց տէրը չեն կըրնար ըլլալ, և ոչ իսկ մտքերնուն կըրնան անցունել թէ անանկ պակասութիւններու մէջ գտնուած են. և եթէ յիշելու ալ ըլլան այլ և այլ պատճառներու ընծայելով իրենք ի չքմեղիկս ինչին, և երբէք ապագային համար առաջադրութիւն մը չեն ըներ անոնցմէ դաւաճանալու համար, որպէս թէ նոյն պատճառները չեղած ատեն նոյն պակասութեանց մէջ չ'սլիտի գտնուէին: Ահ, Աստուած իմ, արդեօք բնականաբար ծուռ բուսած երկրիս ժամանակակից կաղամախներու ծուռութիւնը շիտկելու հնարաւորութեան չափ՝ այնպիսիներուն ալ իրենց զարտուղի ընթացքներէն շտկելու կարելիութիւն մը կըրնայ ըլլալ. Սիսի փոս իր դատապարտութիւնը վախճանելու համար այն ահագին ժայռը լերան ըստ պառուածը կոթողելու յոյս մը ունէր, այնպիսեաց վրայ կարեկից եղող սիրտեր՝ անոր չափ յոյս մը պիտի ունենա՞ն արդեօք անոնց յուղղութիւն և ի դպաստութիւն դալուն: Հարցումնիս ստորասական պատասխան չընդունիր. հետեւաբար այնպիսիները քանի որ իրենց թերութեանց անզգայ ըլլալով չեն ուղեր անոնց տէր ըլլալ, անոնք միշտ անուղղայ են և անուղղայ պիտի մնան. անոնք միշտ թէ իրենց ապագային և թէ ընկերութեան՝ մահաբեր ժանտախտներ են և այնպէս պիտի ըլլան: Անոնք կոյր են անցեւոյն վրայ և ապագայն ալ նշանակութիւն մը չունի իրենց, և եղիպտական չօշակելի խաւարաւ մը ծածկուած է աչքերնէն, ուր ստիպեալ են կրից առաջնորդութեամբ անեկաց կենաց մը շրջանն ընելու թշուառութենէ ի թշուառութիւն գահաժիթելով: Թառնակրօն վայրենամիտներ են անոնք, որ ոչ կատարեալ առաքիւնի և ոչ կատարեալ մարի կըրնան ըլլալ, այլ խառնեալ հրէշ մը. թէպէտ տեսակ մը մոլութիւն ալ աւիկայ է, և ամեն թշուառութեանց կուտակութիւն մը: Անոնք որոշեալ նպատակի մը համար չեն դործեր, բայց եթէ անասնական կենցաղ մը վարելու, անխտիր ըլլալով ի չարն և ի բարին, որ ոչ սակաւ անարդանք կըլերէ բանականաց սեռին: Ըստ որում ի բաց առեալ այն ընդհանուր վախճանը՝ որ յաւիտենականութեան մէջ կը պահուի, մարդիկ այս աշխարհի վրայ ալ պէտք է երկրորդական վախճաններ ունենան, և ունին. որոնցմով շատ մը պարտականութիւններ մեր առջև կ'ըլլան, և ահա անոնց է որ մարդ ճշդիւ դործադրութեանը փոյթ պիտի ունենայ: Այս աշխարհի վրայ պիտի դործէ ան նոյն վախճանին համար, իր և ընկերութեան ներշնչութիւնն յարգարելու, և անով ալ ընդհանուր վախճանին դիմելու:

Մտուղի. թէպէտ այս աշխարհի մէջ երջանիկ ըլլալու կատարեալ արամադրութիւն չունիմք, բայց անկասար կերպով կըրնամք երջանիկ ըսուիլ, երբ մեր

ամեն պարտականութեանց անթերի դործող իրն ըլլանք։ Մեր պարտականութիւնները բարոյական փիլիսոփայութեան պահանջմանց մտադիր ըլլալն է, որ այն իսկ է աշխարհի երջանկութիւնը։ Մարդիկ ընկերական են, և ընկերութեան մէջ կարող են երջանիկ ըլլալ։ ուստի մարդկային բոլոր պարտականութիւնները պէտք է ընկերութեան օգտին և յառաջագիմութեանը նուիրեալ ըլլան։ Ընկերութեան մէջ պարտույց և իրաւանց տարբերութիւն չկրնար ըլլալով, հաւասարութիւնը կը պահանջէ՝ որ՝ ամեն անհատ հաւասարապէս աշխատին հանրական յառաջագիմութեան համար, և դործեն անձնանուէր ջանիւք, որչափի որ իրենց կարողութիւնը կենրէ, նպատակ ունենալով այն երջանկութիւնը՝ որ ընկերութիւնը կմատուցանէ ի տրիտուր փոխարինի աշխատանայն՝ որ իրաւամբ կպարտաւորիմք անոր։

Աղանց մեծամասնին ընկերութիւնները յառաջդիմելու և իրենց վախճանին՝ այն է երջանկութեան հասնելու համար՝ միշտ երեք բանի կկարօտին։ Նախ՝ անտարբեր բարուց և վարուց, երկրորդ՝ թէ մտաւորական և թէ դործնական արհեստից, երրորդ՝ իրաւանց ապահովութեան։ Առջինով իրենց իւրաքանչիւր անդամաց ընթացքն ուղղելու և կիրքերը մղելու ծայրերէն միջասահմանութեան իջեցնելու, երկրորդով՝ անոնց միտքը հրահանգելու, մշակելու և բանավարութիւնն ուղղելու, երրորդով՝ ամենուն իրաւունքն իրեն սեփականելու և այլոց յափշտակիչ ճիրաններէն ազատելու համար։ Այս երեք միջոցները՝ որոնցմով որ ընկերութիւն մը իր վախճանին հասնելու տրամադիր կըլլայ, երեք առաքինութիւններ են և կրսուին՝ Բարոյական, Իմացական և Դրական։ Եւ ասոնք իրարու հետ այնչափ սերտ ու անքակ վերաբերութիւն մ' ու առնչութիւն մ' ունին, որ առանց միոյն անկատար կըլլան ամէն յառաջդիմական ձեռնարկութիւններն և անպտուղ ու վայրագար աշխատութիւնները։

Աստանօր մեր նպատակէն շեղելով, փոքու իւրք արտողութեամբ անդամ մ' ալ Ազգայնաց դարձունեմք խօսքերնիս թէ, Հայե՛ր, Ձեր ակնկալեալ ապագային դիմելու համար բան մը ըբի՛ք մինչև ցարգ, այս երեք միջոցներէն զոնէ մէկուն դործադրութեանը փոյթ ունեցա՛ք այս քանի տարիէ ի վեր չնորհիւ Սահմանադրուէ՛ն։ Մեր այս հարցման ինչպէս իրաց արդիւնքէն, նմանապէս Ազգին ներկայ կացութեան վրայ վշտակիր սրտերէ ալ բացասական կերպով պատասխան պիտի ընդունիմք թէ՛ ՈՉ։ Ազգը քանի տարիէ ի վեր իր նկատած փառաւոր ապագային համար երբէք նշանաւոր շարժում մը չունեցաւ։ Պատճառ — որովհետեւ Սահմանադրութիւնն իր նպատակին ուղղութեամբ չէ գեռ, անիկայ իր վերկաւտ աղդեցութիւնն անշունչ տառերու ծառայել տալու դժբաղդութեան տակ կը հեծէ ցարգ։ հստին ըսեմք, տակաւին նա իր խանձարուրքէն ելած չէ, որ իր բազուկը ամէնուն առջև մերկացունէ։ Պատճառ — ըստ որում մինչև հիմայ խորհրդոց կազմակերպութիւնը հաստատութիւն գտած չէ՛ և անոր մէջ բարոյական համաճարակ ախտ մը յարամիի սպրդելով հետզհետէ շարունակ կլուծե՛ն Բայց այդ անընդհատ լուծման առաջքն առնելու ճա՛ր մը — պէտք է Ազգին մէջէն անտարբերութեան ոգին վերնայ, և ամէն անհատ իր պարտքն ու իրաւունքը ճանչնալով, միտք սնդութեամբ Սահմանադրութիւնն իր նպատակին դարձունելու ջանան։

Հասարակութեան մէջ տրտունջները պակաս չեն, որ Սահմանադրութիւնն

արտաքին իր խոստացած լաւութեանց վնասէ զատ օգտակարութիւն մը ընծայած չէ դեռ ազգին, եւ կարի իսկ յիշատակն . Քանզի այս քանի տարիէ 'ի վեր ընտրական գործողութեանց զբաղմունքներէն 'ի զատ ուրիշ արդիւնք մը տեսնուած չըլլալով անկէ, եթէ կներուի մեզ ըսել, Ազգային բոլոր գործերը բարձի թողի եղած, հասարակութեան ալ ձանձրոյթ ձգուած է՝ իր ժամանակները ընտրական գործողութիւններով անցունելու դատադարսուելով : Եւ դուցէ այս ընթացքով շատերը Սահմանադրական սկզբանց ծայրերէն իրաւամբ ակնկալած բարեմասնութիւններէն բոլորովին յուսաւալու, զգուանօք երեսնին դարձունեն, եւ անապատին մէջ Խորայէլեան ժողովրդոց նման Եգիպտոսի հանդստութիւնն ու բարութիւններն երեւակայեն Ահաւասիկ Օրօտտաիաու Իլինքակալէն շնորհուած բարեկարգութեան հանոնադրութիւն մը՝ որ Ազգին մեծափառ ապագայի մը աւետան իր ծոցն յղի կկրէ . ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկութեան . ինչո՞ւ ուրեմն տակաւին ան մեղի համար նշանական չըլլայ, ինչո՞ւ ամբողջ ազգի մը ակնկնկալեաց չհամապատասխանէ, ցե՞րբ անտարբերութեան ոգին դանիկայ ապարդիւն ընէ, եւ չթողու որ նա փրկարար աղիւսեցութիւնը մինչեւ Ազգին հեռաւոր ապագաները տարածանէ :

Հայեր, այդպէ՞ս ուրեմն անցեալը մոռնալով, այդ ազգայնաս կրքերը Ձեր սրտին մէջ տակաւին ասպնջակութիւն պիտի գտնան . Բաւական փորձն առինք անոնց աղէտալի հետեանաց, տակաւին չզգաստանամք, տակաւին պիտի դեղւի ի՞նչ մեր ոտքերը այդ անմտութեան գինեաւ՝ ուղղութեան արահետին մէջ . Ի՞նչու ադամանդէ ալ աւելի կարծր սւ անզոյ սիրտ մ' ունենանք ազգին աղէտից եւ Սահմանադրութեան օգտաշահ արդեանց : Հերիք՝ օտարք մեր վրայ ծիծաղին շատ իսկ առակ նշուակի եզանք այլ աղանց առջեւ : Երկինք իսկ կդատապարտեն մեր անդդայութիւնը՝ որ այսպէս ամբողջ ազգ մը կրից առջեւ խաղալիկ տալով եւ չարաչար հերձուածոյ, չեմք փութար տակաւին զանոնք ցրուել եւ անոր ազագայն ապահովել : Ազգին առերևոյթ միութիւնը իրեք կերպ ներքին կուսակցուէց եւ հակառակաջան կողմանց հանդիսարան ըլլալ կընշմարուի : Հոն կարդ մը մարդիկ Ազգն ու Սահմանադրութիւնն իրենց նպատակին ուղղելու ջանադիր եղած աւտեն . կարգ մ' ալ անոնց գործոց խափանանար ու պարսաւադէտ կկենան, կարգ մ', ալ այս հակառակ կողմանց մէջ ամենեւին անտարբերեայ : Բայց այս վերջինները քան թէ միջիններն աւելի վնաս կհասցունեն Ազգին . Հայեր, եթէ անտարբերութիւնը վերջունեմք Ազգին մէջէն, Ազգն ու Սահմանադրութիւնն իր նպատակին ազատաքայլ յառաջ գիմելու համար՝ անկէց յառաջ եկած արդիւնն ու խոչընդոտները խիստ նուազ դգալի պիտի ըլլան : Բայց անտարբերութիւնն է պատճառ Ազգին յերկուս հետո՞ կաղալուն, եւ դարձեալ նա՞ անոր բաղուկներն ու սրունքներն չլատողը :

Ընկերութեանց մէջ թէպէտ այս երեք կարգի մարդիկներն իրեւ բողոքողք չտարերք կկենան, բայց ամենէն աւելի վտանգաւորը անտարբերութիւնն է ու եղած է միշտ : Անտարբերեայներն ընկերութեան միջերդին ուտիճը եւ ազագային ալ դահիճն են : Անոնք ուրիշ նպատակ չունին, բայց եթէ երկու հակառակ ծայրերուն մէջ միջին կէտ մը բռնենելով, ո՛չ մէկուն եւ ոչ միւսին կատարեալ հակումն ունենալ եւ իրաց որոշեալ վախճանի մը հասնելուն խափան ըլլալ : Բայց

խիստ քիչ անդամակրկլայ՝ որ անտարբերութիւնն իր այս պարզութեան մէջ տեսնուի . ընդ հակառակը շատ անդամ գիմակ մ՝ է այն չարահնար մարդոց՝ որ իրենց դաւաճան ոգին անով վարագործելով, ամեն չարիք կմենքենայեն ընկերութեան հանրական մարմնոյն . Ըսածնուս յորացոյց պէտք չէ հետեւաբար չեմք սխալիր , երբ եզրակացունեմք՝ թէ անտարբերութիւնը միշտ մտաւիոց մ՝ է , ուր թշնամի մարդիկ դարանելով գաղտնարար իրենց կրից մահահառ նետերը կարձկեն ընկերութեան սրտին , զայն իր կէտ եղեալ նպատակէն շեղելու համար : Եւ կը նմանի Յունաց արտաքնայարդար կազմածոյն , որ իր մէջ թագաւորներով մահադէն գործիներ և դաւաճան մարդիկ , ՚ի քթթել ական իսպառ յաճին և ՚ի սուր դատեցաւ հոյակապն Տրովադոս . Սողոմն՝ այն իմաստուն օրէնսդիրն ալ իր ժամանակի երկ պառակութեանց ու կուսակցութեանց մէջ ամէնէն վտանգաւորը անտարբերութիւնը տեսնալով , իր օրինաց մէջ խստիւ կորգիլէ . և ընդ պատուհանի մահու կլճուէ՝ որ ամէն մարդ կուսակցութեան մ՝ ատեն համարձակ մէկ կողմը յայտնուի ու անտարբեր չ'մնայ :

Ուրեմն ինչո՞ւ , Հայեր , ինչո՞ւ չլերցունիմք անտարբերութեան ոգին . և չիշշելով անցեալը ապագային վրայ ալ կարեկցութիւն մը չունենամք : Մինչդէռ այս անհաշտ ոգիները մեր մէջ համարձակ կը շրջեն , մինչդէռ համաշունչ միտքանութիւնը վտարական՝ անմիաբանութիւնը մեր վրայ կթագաւորէ , ան , կցաւիմ ըսելու որ՝ Հայուն յոյսն ալ չպիտի վերջանայ երբէք , և միշտ մի և նոյն անկատար յոսով պիտի նկատէ սա հանգերձեալները : Առիկայ հայուն դժբաղդութեան ամենէն ծանրակշիւնն է : Հայուն յոյսը մանկախար թռչնոյ նման՝ ապագայէ ապագայ խոյս կուտայ ՚ի գործս մանուկ ազգի մը համար . և նա ՚ի զուր իր յոյսերը կպարարէ զանիկայ ծառի մը ստեղան վրայ ձեռք ձգելու , մինչդէռ կարեւոր միջոցները կալակսին :

Ահ , Աստուած իմ , եթէ Հայն այսպէս անխղթ է տակաւին իր ապագային , քանի՞ քանի՞ ապագայներ այլ ևս սրտին մէջ ունեցած չոր յուսոքն ողջունելութիւնները պիտի ունենայ արդեօք :

Ա. Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԻՄՍԱՏԱՍԻՐԱԿԱՆ Ի ՎԵՐԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ

Տես թիւ 17: Նարոնահաւթիւն եւ վերջ:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Որովհետեւ մինչեւ յարդ յայանեալ կրօնք մը չընդունող վիկիտովայի մը պէս խօսած եմք, այս Տեսութեանս մէջ, ուստի մեր սկզբանց՝ այս մասին Ս. զըրոց տուած լուսոյն հետ համաձայնութիւնն յցունել պարտ է համարիմք, որ պէս զի նոյն ուրբ պատգամներն յարդանօք եւ ակտորթանօք քննելու կարող բարեպաշտ անձանց սիրտն ալ գոհ ընեմք:

Սոյն Ատուածեղէն Գիրք մարդկային ազգը իբրեւ մեծ ընտանիք մը կը ներկայացնեն մեզ՝ որուն հասարակաց հայրն Ատուած է: Բոլոր մարդիկ ըստ պատկերի Ատուծոյ ստեղծուած են, ամենքն ալ են, միեւնոյն կատարելութեան հասնելու կարող, եւ միեւնոյն երջանկութեան սահմանեալ: Ուրեմն ամենքս ալ մէկմէկու հետ կապուած ենք այն յարաբերութեամբ՝ զոր ունիմք հոգւոց հասարակաց Հօրը հետ, եւ պարտաւոր մէկըմէկ սիրելու, մէկը մէկու օգնելու, եւ փոփոխակի մեր հասարակաց բարին վնասելու, իբրեւ եղբարք որդիք եւ իբրեւ պատկեր միեւնոյն Հօր: « ՉԱտուած յամենայն անձնէ, եւ զմարդիկ վասն Ատուծոյ սիրելու » թէ Մովսէսի եւ թէ մեր մեծ օրէնագրին Յիսուսի Քրիստոսի էական օրէնքն է:

Սեք եղբայր եմք՝ ոչ միայն մեր հոգիներուն միեւնոյն սկիզբէ ծագելուն համար, այլ նաեւ անոր համար՝ որ մեր

մարմիններն ալ միեւնոյն ընդ սերունդեն: Ատուած՝ երկրազնտիս մակերեւոյթը ծածկող բոլոր մարդիկները մէկ հոգիէ մը յառաջ բերած է: Այս է Ատուծոյ հայրութեան պատկերը: Ինչ որ խնայակաշտութեան կարգին մէջ կ'ործուի, նոյնը զգալի կերպով մարմնոց կարգին մէջ ալ կերեւայ: Ամենքն ալ միեւնոյն սկիզբէ յառաջ եկած են, մի եւ նոյն ընտանեաց անդամք եւ միեւնոյն հօր որդիք են: Ներելի չէ բնաւ մէկու մը որ զինքն առանձին եւ անկախ յայլոց նկատէ. անկարելի է որ մէկն ինքզինքն իր սիրոյն վախճան ու կեդրոնն ընէ, տուանց իւր տարալոյթեան, որդիութեան եւ եղբայրութեան օրէնքն եղծանելու: Պէտք է բոլորինք զինքը ամբողջ ընտանիքին վերածել, եւ ոչ ամբողջ ընտանիքն ինքն իրեն:

Թէ որ մարդիկ սիրոյ այս մեծ օրինակին հետեւէին, ամենեւին դրական օրինաց եւ պաշտօնակալաց կարօտ չէին ըլլար: Երկրիս ամեն բարիքներն հասարակաց պիտի ըլլային: Ատուած բոլոր մարդոց համար ըսաւ, « աճեց'ք եւ բազմացարուք եւ լցէ'ք զերկիր »: Երկրկրրիս մէջ բուսած բոլոր բոյսերն ու ծառերն ամենուն ալ կուտայ առանց մէկուն յատկացունելու:

Բնութեան այս նախնական իրաւանց համեմատ՝ իւրաքանչիւր ոք իւր գոյութեան կարեւոր եղածին չափ միայն մտանաւոր իրաւունք ունի որեւիցէ բանի վրայ։ Բայց նախատեսած մարդն Աստուծմէ բաժնուելով ընտանեաց մէջ բաժանման սերմը ցանեց։ Թողուց բանաւարութեան օրէնքն, անձնատուր եղաւ իւր կրից, և անձնական սէրը, զինքը անընկերական ըրաւ։ Աւսկեց ինքն իրեն համար միայն աշխատիլ, եւ այլոց վրայ իւր շահուն համար միայն մտածել։ Կայենի խօսքն ամեն առաւել բաժնուեցաւ թէ « միթէ եղբորս պահապան եմ »։ Մարդասիրութիւնը վերցաւ, եւ ամեն բան զօրաւորին որս եղաւ։

Կերելի թէ Աստուած՝ մարդոց մէջ իրենց սկզբան միութիւնը պահելը զանոնք եղբայրսիրութեան յորդորելու համար սահմանած է, որովհետեւ մարդիկ երբ իրենց կիրքերովն այս անընական վիճակին մէջ ինկան, յորում իւրաքանչիւր ոք անկախ ոլլալ կուղէր, Աստուած ամենքն ալ ջնջեց միայն Նոյ եւ ընտանիքը աղատելով, որպէս զի երկրորդ անգամ կարենան ինքզինքնին իրրեւ որդիք միեւնոյն հօր նկատել։ Նոյի ընտանիքն որ երեք ճիւղի բաժնուած էր, դարձեալ ուրիշ անթիւ ազգաց ալ բաժնուեցաւ։ « Ի սոցանէ կըսէ Մովսէս մեկնեցան կղզիք ազգաց, իւրաքանչիւր ի լեզուս, յազգս իւրեանց եւ ի տոհմս իւրեանց »։ Ըստ վերկայելոյ Արքաղան պատմութեան՝ քաղաքական ընկերութիւնք ի սկզբան մէկ բնոյ մը շատ մը ճիւղերու բաժնուելով կազմուած են, եւ ոչ թէ շատ մը

ազգոս եւ անկախ անգամաց միաւորութեամբը։

Հրամանատարութեան առաջին գաղափարն անշուշտ հայրական իշխանութենէ կծագի։ Չեմ ըսեր թէ անոր աղբիւրն է, այլ միայն առաջին խողովակ մը՝ ուրկէց կհոսի։ Առաջին ժամանակի մարդիկ գեղերու մէջ պարզութեամբ կապրէին, իրենց ծնողաց կամքը օրենք բռնելով։ Չրհեղեղէն ետքն ալ այս կերպով եղաւ բաղմաթիւ ընտանեաց ընթացքը, մանաւանդ Մեմայ որդւոց մէջ, որոնք կառավարութեան կերպին եւ կրօնից վրայ եղած աւանդութիւններն աւելի երկար ժամանակ պահեցին։ Այսպէս Աբրահամ, Իսահակ եւ Յակոբ պարզ և հովուական կենաց պահպանութեան մէջ մնալով՝ թէ իւրենք և թէ իրենց ընտանիքն աղաւտ եւ անկախ էին։ Թագաւորաց հետ նոյնպէս կվարուէին։ Իրենց գլխաւորին համար պատերազմ կընէին, եւ գերագոյն իշխանութեան ուրիշ մասերն ալ ի դործ կընէին։ Ըսել չեմ ուզեր՝ թէ հին ատեններն հայրական իշխանութենէ զատ ուրիշ տեսակ կառավարութիւն եղած չըլլայ։ Շատերը եղբայրութեան օրէնքը բռնաբարելու, մէկ մէկու օղնելով քաղաքներ շինելու. աշխարհակալութիւններ ընելու, և զանազան կառավարութեան կերպեր հաստատելու կարողութիւն ունեցած են։

Բայց ի՞նչ կերպով այս զանազան կառավարութիւններն հաստատուեցան։ — Սուրբ գիրքը մեզ մինչև նոյն իսկ Աստուածութեան կհասցունէ՝ գերագոյն իշխանութեան ճշմարիտ աղբիւրն անոր մէջ փնտռելու համար։ Այս Արքաղան պատգամները կսովորեցունեն մեզի թէ գերագոյն իշխանութիւնը մի միայն Աստուծոյ կուղայ։ Թէ հայրական, թէ ժառանգական, թէ ընտրութեան կամ

աշխարհակալութեան իրաւամբ, կամ թէ ուրիշ ինչ ճամբով՝ որ մարդիկ գերազայն իշխանութեան կհասնին, ամեն քնն ալ ըստ աօրաց արդի փիլիսոփայութեան, դիպուածական պատճառներ են: Միայն Աստուած կարող է մէկը խոնարհեցնել և միւսը բարձրացնել: Նա միայն է՝ որ իւր գերազայն և անհրաժեշտ նախախնամութեամբ մարդկային խորհրդոց վրայ կիշխէ, և իրենց ձեռնարկութեանց յաջող կամ ձախող վիճակն մը կուտայ իւր յաւիտենական խնամտուն և արդարակորով խորհրդոց համեմատ:

Ասոր համար է՝ որ այս Աստուածային գիրքը՝ բոլոր աշխարհք ի միոյն Աստուծոյ կառավարեալ թագաւորութեան մը պէս կենդկայացնէ միշտ, որ իւրաքանչիւր ազգաց բարի կամ չար իշխաններ կուտայ որ իւր արդարութեան և ողորմութեան սրտածնեայներ ըլլան: «Իւրաքանչիւր ազգի կայոց առաջնորդըս: Եւ յետ բազմահաւաք ամաց առ բաժին իւր զխորայել» և իսկ Աւրաք*

Թագաւորները ամեն տեղ օժեալ Տեառն կոչուած են, ոչ միայն իսրայել լացուց թագաւորները՝ դորոնք իւր քահանայապետաց պէս կօծէր, այլ նաև հեթանոսաց թագաւորներն ալ: «Այս պէս առ Տէր Աստուած՝ ցօծեալն իւր ցԱբելոս՝ զորոյ կաշայ զաջոյ ձեռանէն ըստ հնազանդեցուցանել առաջի նորա զազգս»*: «Լուարուք թագաւորք, կընէ խնամութեան դրոց հեզկնակը, և իմիտ առէք ուսարուք դատաւորք ծագաց երկրի: Ունին դիք՝ որ ունիք ըզբազմութիւն, և պերճացեալ էք ի վերայ ամբոխից ազգաց: Զի ի տեսունէ

տուաւ ձեզ հարստութիւնդ, և իշխանութիւնդ ի բարձրեւոյն: որ պահանջուցէ զգործս ձեր, և քննեցէ զխորհուրդս: Զի սպասաւորք էք նորա թագաւորութեանն, և ոչ դատիք ուղղութեամբ»*:

Սուրբն Պողոս ալ նոյն վարդապետութիւնը կըտրովեցնէ մեզի. «Ամենայն անձն կըսէ, որ ընդ իշխանութեամբ է, ի հնազանդութեան կացցէ. քանզի ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ եւն՝ յԱստուծոյ կարդեալ են: Այսուհետև որ հակառակ կոյ իշխանութեան, Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ»*, և ըն.

Նախախնամութեան թագաւորի մը կուսակիցները կկարծեն՝ թէ Ս Պողոսի այս խօսքը՝ թէ «իշխանութիւնք յԱստուծոյ կարդեալ են» իրենց կարծիքը կպաշտպանէ: Ուրեմն կըսեն արդեանց թագաւոր մը իրաւանց ալ թագաւոր է, Սակայն կայ անանկ արտառոց բան՝ քան Առաքելոյն բոլորովին աւելորդ կրկնութիւն մ՝ ընել տալը մարդոց սորվեցունելու համար՝ թէ Աստուած չափազանց անխրաւութեան ալ կհաճի:

Առաքեալն արդէն ըսած է թէ չը կոյ իշխանութիւն՝ որ յԱստուծոյ չըլլայ. մնացածն անօգուտ կրկնութիւն է. երբ հետևորդ խօսքերն ալ ուրիշ նշանակութիւն մը չունին: Մենք ալ արդէն ցցուցած եմք՝ թէ սեպհակաւորութեան և գերազայն իշխանութեան իրաւունքները մի և նոյն սկզբանց վրայ հիմնեալ են. թէ որ անիրաւ ժառանգութիւն մը մէկուն իրաւունք կուտայ, միւսին ալ նոյնը կուտայ: Ահաւասիկ ամեն տեսակ գողութեանց և բռնու

*Աւրաք Ժ. 44 45:

**Խոսքի Խ. 1:

*Իմաստ Բ. 2 համարէն ց. համարն:

**Կրօնական Ժ. 42 34:

թեանց տրձակ ճանապարհը . կրնայ մէկն այսպիսի իմաստ մը հանել . Այս խօսքերուս բուն իմաստն այս է . Հնազանդեցէք դերագոյն կարգութեանց . որովհետեւ իրենց իշխանութիւնն Աստուծմէ կուգայ . Հնազանդեցէք նաեւ հաւիճայ կայսերաց՝ որ այժմ՝ ձեզ կը կառավարեն . որովհետեւ իրենց իշխանութիւնն օրինաւոր է :

Եւ որպէս զի արատաւեցնելը չըսեն՝ թէ քաղաքական իշխանութեանց հպատակութեան հիմը միայն երկիւղն է . կաւեցնէ Առաքեալը՝ և վասն որոյ հարկ է հնազանդ լինել , ոչ միայն վասն բարկութեանն , այլ և վասն մտացն խցի .
« Բարի տեղ մ' ալ կըսէ »* . « Մի առաւելանէ ծառայել իրրեւ մարգահաճոյք , ալ իրրեւ ծառայք քրիստոսի առնելը կամս Աստուծոյ . Սրտի մօտք ծառայել իրրեւ տեսան՝ և մի իրրեւ մարգահան » .
« Բարի առաքեալ մ' ալ սոյն վարդապետութիւնը կհաստատէ »** ,
« Հնազանդ լերուք ամենայն մարդկէ . զէն ստեղծուածոյ վասն տեսան . եթէ թագաւոր՝ իրրեւ առաւել ումք , եթէ գառաւորաց՝ իրրեւ ի նմանէ առաքելոյ ի վերջինդութիւն չարագործաց և ի դոխութիւն բարեգործաց » :

Սոյն Սրբազան պատգամները կը սորվեցնեն մեզ՝ թէ դերագոյն իշխաններն՝ իրենց իշխանութեան զեղծման համար Աստուծմէ զատ ուրիշ պատասխանատու չեն :

Երբոր խրայեղացիք ալ ուրիշ աղաղաց նմանելու համար թագաւոր մը կուղէին . Սամուէլ կցցն՝ թէ ինչ է թագաւորին իշխանութեւնը արձակութիւնը . որուն

անհնար է սահման դնել աշխարհի վրայ գտնուած ալ դերագոյն իշխանութիւնը
« Այս ինչ լիցին կըսէ , Աստուած , իրաւունք թագաւորին՝ որ թագաւորեացէ ի վերայ ձեր . զուտերս ձեր առցէ , և արացէ կառավարս և հեծեալս և սուրհանդակս առաջի կառաց իւրոց . . .
Եւ զանգս ձեր և զպղիս ձեր և զձի . թենիս ձեր զաղնիսս առցէ և տացէ սորկաց իւրոց » ևն .
« Բարեմն թագաւորք օրինաւորապէս այս ամենն ընելու իրաւունք պիտի ունենան . քաւ լիցի : Աստուած՝ երբէք չար գործելու և բնական օրէնքը բռնարարելու իրաւունք չտար :

Բայց ասոնք թագաւորութեան անպատեհութիւններ են , որոնց պէտք է որ համբերէ ժողովուրդն . Աստուած հոս առաջուց կիմացնէ թէ թագաւորք առանց մարդկային արդարութեան պատժուելու ինչ պիտի ընեն . Սաւուղ բռնադատարած էր՝ ինչ որ հասարակապետականք ժողովրդեան եւ իշխանաց մէջ հաստատեալ « սկզբնական դաշնագրութիւն կանուանեն » . Առանց իրաւանց անմեղի մը արին մտնալ կուգէր , որուն սուած էր Աստուած նոյն իսկ թագաւորութիւնը . Սոկայն տես թէ ինչ սրբազան յարգութիւն կընծայէ Պաւիթ Սաւուղայ անձին , երբ իրեն մարդիքը կատկոյն գինքը որ զանիկայ բողանէ ,
« Քաւ լիցի ինձ ի տեսանէ կըսէ »* թէ արարից գրանդ գոյգ տեսաւ իմում , օծելոյ մը իսկ ի նաղձեռն իմ . զի օծեալ տեսան է նա » : Իւր սիրաընցքը զգաց , Սաւուղայ վերադառնալն ծայրը կարեւրէն վերջը :

* Հովնակցոյ Թ. 5 :

** Երեմիայ Դ. 6 :

*** Եսայի Դ. 3 :

* Ա. Թադ . Բ. 44 հմբ. 49 համոյն ,

** Ա. Թադ . Բ. 48 :

Հնազանդ լերուք կրտէ առաքեալ
լը*, յայտնի երկիւղիւ տերանց, ոչ մի-
այն բարերարացն եւ հեղոյն, այլ եւ
կամակորացն ։ Համարիտ է որ թա-
գաւորները տկար եւ երբեմն ալ անձ-
նական ճրից կողմանէ մեղադրելի մար-
դիկներ են, բայց իրենց պաշտօնը մե-
ծաւիառ, սրբազան եւ անբռնարարելի
է միշտ ։ Անոնք ուրիշ բան չեն, բայց
եթէ արձաններ, սրտակերներ եւ խոր-
հրդական քանդակներ, բայց դերագոյն
վայելչութեան քանդակներ, որ իրենց
ներկայացուցած Էակին պատճառաւ
յարգելի են միշտ ։ Այն սոյն Էակն է որ
խրաքանչիւր արձանի իւր վայելչոյ պա-
տիւր կուտայ, եւ մէկը միւսէն վեր կը-
կարգէ, զանազան աստիճանաց համե-
մատ ։ Անոր միայն պահուած է իր բար-
կութեան ատեն այն դերագոյն արձա-
նը խորտակելու իրաւունքը, երբ որ ան
իր երկրպագելի խորհրդոց չպատաս-
խանէր ։ Թագաւորութեան վրայ Ս. գը-
րոց վարդապետութիւնն այս է. տես-
նանք անոր գործնականն ալ ։

Երբայեցւոյ մէջ կրտէ Գրովտիոս,
որ մարգկային եւ Աստուածային օրէն-
քներն ստքի տակ առնող թագաւոր-
ներ այնչափ ունեցաւ, երբէք ստորին
պաշտօնեայ մը գտնուած չէ, որ իրենց
թագաւորին դէմ դնեն ու զէնք առ-
նուն իրեն իրաւունք մը համարած ըլ-
լայ, բաց ի անոնցմէ՝ որոնք Աստուծոյ
յայտնի հրաման մը ընդունած էին, որ
դերագոյն իրաւունք ունի պսակեալ
գլխոց վրայ ։

Այս արտաքոյ կարգի ներշնչու-
թիւնն է՝ որ մակաբայեցւոյ ընթացքը
կարգաւորուէ, ապա թէ ոչ՝ ճիշդ ա-
տիկայ ապստամբութիւն մը պիտի ըլլար ։

Բայց պէտք չէ ոչապիտի օրինակի մը
նմանիլ, որպէս զի չըսեն՝ թէ գողու-
թիւնը ներելի է, վասնզի Աստուած Իս-
րայելացւոց Եղիապոյններէն փոխ ա-
ռած բաներն ետ գարձներն արդիւնց ։

Քանի որ հին ուխտին լրումը Քա-
նանու երկրին, Արրահամու ցեղին եւ
ըստ մարմնոյ որդւոց հետ կապուած էր,
Ահարոնի ամբողջ ցեղին ջնջուին ուղե-
լը, եղած խոստման կատարման՝ այսին-
քին ուխտին եւ քահանայութեան գըր-
ժել էր ։ Ուրեմն Մակաբայեցւոց բըռ-
նած ընթացքը բացարձակ կարեւորու-
թիւն մը էր ։ Եւ սակայն մէկ անգամ
միայն այս ճախող դարմանին ձեռք զար-
կին, եւ այն ալ Աստուծոյ կամաց բա-
ցայայտ յայտնութենէն ետքը ։

Պաւլիթ հարստահարութեան դէմ
կիկենայ, բայց փախչելով, առանց իւր
հայրենիքը խառնութեան մէջ ձգելու,
եւ իր թագաւորին ձեռքն ինկած ժա-
մանակ՝ անոր անձին արժանաւոր յար-
գութիւնը չբռնաբարելով ։

Ռոբովամ ժողովրդեան հետ խառն-
ութեամբ վարուեցաւ ։ Բայց Յերոբոամայ
և տան ցեղին ապստամբութիւնը՝ թէ-
պէտ և Սողոմոնի մեղքը պատժելու հա-
մար ներելի, սակայն բոլոր Ս. գրոց մէջ
դէշ սեպուած է, որ կյայտնէ թէ սոյն
ցեղերը ։ Պաւլի տանը դէմ ապստամ-
բելով՝ Աստուծոյ դէմ ապստամբեցան,
որ այն տանը վրայ կ'թագաւորէր ։

Չոր թագաւորաց օրովը գտնուած
բոլոր մարգարէներն, ինչպէս Եղիա և
Եղիսէ՝ որ Աքաաբու եւ Յեզաբելի օ-
րով, Եսայի՝ Աքաբու եւ Մանասէի ։
Երեմիա՝ որ Յովակիմայ Յեքոնեայ, եւ
Սեդեկիայի օրով կ'գտնուէին, երբէք
անհնազանդութիւն մը բրած, եւ ա-
պստամբութիւն մը գրդուած չեն ։ Այլ
ընդհակառակն միշտ հպատակութիւն
եւ յարգութիւն պահած են ։ Օրինայ

յայտնի խօսքին համեմատ պէտք էր՝ որ կռապաշտները կամ ժողովուրդը կը ապաշտութեան ասիպոզները մահաւոր պատժուէին, բայց ինչպէս որ աղէկ կըսէ եկեղեցական խմատուն Առաջնորդին մէկը* : « Ոչ մեծերը, ոչ պրզ տիկները, ոչ բոլոր ժողովուրդը և ոչ մարդարէները, որ բռնաւոր թագաւորաց հետ անդամ այնպէս աներկիւղ կըխօսէին, զանոնք չէին մեղադրել իրեն մահապարտ՝ մահաւան պատժոյ դէմ, որուն ըստ օրինաց իրենք արժանի էին : Քանի որ այնչափ պատժական օրէնքներ ունէին, ինչո՞ւ համար ի շնորհս թագաւորաց դադարնի բացառութիւն մը կընշուարուի բոլոր օրինաց մէջ, որ կարծել կուտայ՝ թէ թագաւորք բաց յԱստուծոյ ուրիշ մէկու մը պատասխանատու չեն իրենց իշխանութեան շեղմանց համար » : Նարուդողանոսոր մինչեւ ինքզինք Աստուծոյ հաւատար կարծելու չափ ամբարշտեցաւ, եւ մեռցունել զանոնք՝ որ այն ամբարշտական երկրպագութիւնն իրեն ընել չէին ուզեր, բայց ստեղծեալ Քանիէլ իրեն հետ այսպէս կը խօսի, « Դու ես արքայ՝ արքայից արքայ : որում Աստուած երկնից թագաւորութիւն հզօր և պատուական ետ** » :

Այս վարդապետութիւնը Քրիստոնէական կրօնից մէջ ալ մնաց միշտ : Տերերկրոս անհաւատ եւ չարագործ կայսեր օրոյն էր, որ Տէրն մեր ըստ Հրէից, « Տուք զկայսերն կայսեր » : Եւսուրբն Պողոս կայսերաց համար կողովէ, թէ եւ իր ժամանակի կայսրը՝ քան զամենայն մարդիկ ամբարշտ եւ մարդկութեան հրէշ մէկն՝ այսինքն Ներոնն էր :

Առաջին քրիստոնեայներն այս առաքելական վարդապետութեան կհհտէին : Տերաւղիանոս կըսէ թէ « Մենք կայսերաց վրայ Աստուծոյ ընտրութիւնն ու դատաստանը կնշմարեմք, որոնց իշխանութիւն տուած է բոլոր ժողովրդեան վրայ : Կյարգեմք մենք զայն՝ ինչ որ Աստուած տուած է անոնց : Աւրիշ աւելի կրնայի ըսել մեր ակնածութեան համար կայսերայնկատմամբ, զոր իբրեւ ընտրեալ Աստուծոյ յարգելու պարտական եմք » : Նոյնը թագաւորաց յարգութիւնն « երկրորդ մեծ վայելչութեան կրօնք*** » կանուանէ, համոզելով որ թագաւորական իշխանութիւնը Աստուածային իշխանութեան հոսումնէ : Դարձեալ նոյն ջատագովութեան մէջ կըսէ**** « Տէրութեան հրամաններէն ՚ի դատ՝ որովք կհալածուիմք. քանի՞ քանի՞ անգամ ժողովուրդը քարամբք մեր վրայ յարձակած, և մեր տունները կրակ ձգողած են Բաղդասի տօնի օրերը : Եւ սակայն մեզի հետ այնչափ անդթութեամբ վարուելուն փոխարէն՝ մեզնէ ինչ վրէժխնդրութիւն տեսած են : Մենք չէինք կրնար քիչ մը կայծով քաղաքին մէջ կրակ ձգել, թէ որ մեր մէջ չար ընդչարի հատուցանել ներելի ըլլար : Թէ որ յայտնի թշնամոյ պէս դործել ուղէինք, մեզի զօրք և զինուոր կպակսէր : Միթէ Մարկոմանացիք և Պարթեք բազմաթիւ են քան զմեզ, որ բոլոր աշխարհ լեցուցած եմք : Քիչ ժամանակ է՝ որ աշխարհիս երեսը երեցած եմք, բայց արդէն լեցուցած եմք ձեր քաղաքները : կղղիները, բերդերը, գաշտերը, ընկերութիւնները, ցեղերը, զօրաց խումբերը

* Փոխէ :

** Կանիէլ Բ. 37 :

* Տէրաւղի. Ջատագով. գլ. ԼԳ. երես 28 :

** Տէրաւղի. անդ գլ. ԼԵ. երես 29 :

*** Կնի տնայ, գլ. ԼԵ. երես 30 :

ըր, Վաղարշ, ձերակոյտը, ատենը, և հասարակաց հրապարակները, և միայն կռոյ տաճարները թողուցած եմք ձեզի: Մենք՝ որ մահուանէ երկիւղ չունիմք. թուով քան զձեզ սակաւ եղած ժամանակնիս՝ ինչ և իցէ պատերազմի պատրաստուելու պիտի վախճայի՝ նք, քանի որ մեր կրօնից վարդապետութիւնը աւելի մահուան համբերել կհրամայէ՝ քան թէ մեռցնել:

Սուրեն օգոստինոս ալ սոյն վարդապետութիւնը նախնի քրիստոնէից օրինակաւ կհաստատէ: Այն ատեն Աստուծոյ քաղաքը՝ կրսէ*, թէ և ամեն աշխարհ տարածուեցաւ, և իւր անողոք հալածչաց դէմ դնելու չափ բազմաթիւ ժողովուրդ ունեցաւ. սակայն ժամանակաւոր աղատութեան համար երբէք պատերազմ ըրած չէ, կամ մահաւանդ դէմ դրած չէ. որպէս զի մըշտնջնաւոր փրկութիւնն ստանայ: Չանոնք կկապէին, բանա կգնէին, կշարչարէին, կայրէին, կյօշոտէին, ու կխողխողէին. բայց այս ամենը անոնց թիւը չապցնելէ զատ ուրիշ բանի չէր ծառայէր: Մանք՝ իրենց կեանքը պաշտպանելու համար կռուիլը պարտք չէին համարէր, այլ ինքզինքնին փրկելու համար կեանքերնին կորհամարէին: *

Բայց նախնի քրիստոնէից առանց դիմադրութեան համբերելու խիստ փառաւոր օրինակ մ'է Թեբայեցւոց լէդէօնը, որ վեց հազար վեց հարիւր վաթսուս և վեց զինուորներէ կբաղկանայր՝ և բոլորն ալ քրիստոնէաց էին: Երբ մաքսիմիանոս կայսրը՝ Մարթինիկի մօտ՝ (որ Սաւոյայի մէջ կիյնայ,) հրամայեց զօրաց՝ որ Աստուծոյ զոհ

մատուցանեն. քրիստոնէաց զինուորները ի սկզբան Ահոն քաղքի ճամբան բռնեցին՝ (որ Հելվետիոյ մէջ կիյնայ): Կայսրը հոն յայտնի հրաման խրկեց՝ որ դան զոհեն: Մանք չհնազանդեցան. կայսրը զիրենք տասանորդել և այս տասներորդ մասը սրէ անցնել տուաւ: Թագաւորին անձնապահները այս բանը դժուր տարին. որուն ամենն ին դէմ կեցող մը չեղաւ քրիստոնէից մէջէն:

Գեղեցիկ և սքանչելի է Մօրիկիոսի իւր զինուորաց հետ խօսածը՝ որ այս լէդէօնին առաջին հրամանատարն էր. «Մենն ին երկիւղ չունիմ Սիրելի՛ ընկերներ», որ ձեզնէ մէկն ինքզինքը պաշտպանելու պատրուակաւ բռնութիւն բանեցելով՝ այսպիսի երջանիկ մահուանէ մը զրկուելու վիճակին մէջ իյնայ: Ձեզ արդէն բռնութիւնէ արդիւնելու համար՝ ես ալ այն բանը պիտի ընէի՝ ինչ որ Տէրն մեր ըրաւ. երբ բուն իսկ իր բերնովն հրամայեց Պետրոսի՝ որ ձեռքիստը պատեանը դարձունէ, սորվեցընելով մեզի՝ թէ քրիստոնէական անձնութեան և վատահոլութեան առաքինութիւնը քան զամեն սուր աւելի զօրաւոր է. և թէ պէտք չէ՝ որ մէկը մահկանացու ձեռք մահացու ձեռնարկութեան մը հակառակ կենայ: *

Եկաւ պերիսոս՝ լէդէօնին դրօշակիրն ալ գրէթէ այս խնամտով խօսեցաւ զօրաց հետ. «Կտեսնէք զիս՝ քաջամարտիկ ընկերներ», որ երկրաւոր զնդի մը դրօշը կիրեն. բայց այսպիսի զէնքերը չեն ուրոյ կուզեմ ապաւինել, այսպիսի պատերազմները չեն՝ որով ձեր արիւթթիւնն ու առաքինութիւնը խրախուսել կուզեմ, պէտք է՝ որ ուրիշ տեսակ պատերազմ մ՝ ընարէք. վասն զի այս սուրբ թով երկնից արքայութիւնը չէք կրնար մտնել:

Ահա այս է հին և նոր երևելի ան

* Օգոստոս քաղաքս քաղաքին Աստուծոյ Դէրք-իւր գլ. Զ. երես 664:

ձանց զգացումը . այս է առաքելոց և
մարդ արեից փորձապետութիւնը . այս
եղան վերջապէս առաջին դարուց մէջ
քրիստոնեայ դիւցազանց ինթացքը .
Յիսուսի Քրիստոսի թաւականին մինչև
եօթն հարիւր տարին կրօնից պատճա
ռաւ երբէք կայսերաց դէմ ապրօ .

տամբութեան օրինակ մը տեսնուած
չէ .

Ուրեմն Ս. Գրոյ լուսոյն և քաղա
քաղխտութեան վրայ մեր տուած գաղա
փարին մէջ կատարեալ համեմատու
թիւն մը կայ .

ՅԵՆՈՒՆ

Թարգմ. Մկրտիչ Հ. Գրիգորեան :

Ա Ռ Ա Կ

Ո Չ Ի Ա Ր Ե Ի Ա Ղ Ո Ւ Է Ս

Երբ լոյս ծագէր արեւելից եղերքէն ,
Սուին մաշած աղուէս մ' ելաւ կաղազէն ,
Ճարակ փնտուել իր քաղցին .
Նայիս՝ դիպաւ ոչխարին .

— Բարի լոյս , պարօն , ի՛նչպէս ես , լա՛ւ ես ,

— Աստուծոյ բարի՛ն , բարեկամ աղուէս ,

Խիստ շատ ուրախ եմ՝ զքեզ տեսնալուս ,

Որ քեզնէ կառնուամ առջի բարի լոյս :

Քրթթիծաղով մերն աղուէս ,

Ճառ մ' սկսաւ , եւ այսպէս

Կցաւիս , կըտէր քո խեղճ փնտակին

Որ անգութ մարդկանց եղեր ես գերին ,

Գիշեր ցորեկ ժուռ կուգաս

Որ քիչ մը կաթ ունենաս

Խեղճ ձագիդ . ցամքած բերան թրջելու ,

Բոյց այ՛ . և մարդիկ առանց գթալս ,

Ճմլելով ծիծերդ , արիւն կքամին

Որ իրենց մածուն , լօռ , պանիր չինեն .

Այս ալ հերիք չէ , հապա

Ուրիշ գէշ բան մի ալ կայ .

Երբ դարնան արեւ՝ ծագկանց տայ բարեւ ,

Հեռ կաշւոյդ խուղեն քո բուրդ եւ սուս ,

Եւ երբ ուղեն կանթեն

Միտդ ալ խորտիկ կշնեն :

Իրիկուն որ ըլլայ դքեղ կրանաւն ,
Մէկ փարախի մէջ . ձագդ ալ կղատեն ,
Եւ անարդ շուն՝ը դնեն պահապան
Որոնք ի՛նչ յիշոցք , նշուք քեզ չտան .

Շիտակն ըսեմ միշտ իժիր

Այս խեղճութեան չտարուիր :

Ահա՛ մէկ դիւրին ճամբայ մը քեզի՛

Լեռն ել՛ և աղատ ապրէ հետ ինձի ,

Յայնժամ կըլլաս աղատ գլուխ

Ամէն բանէ աներկիւղ .

Գոց բերան ոչխարն յանկարծ սիրտ առաւ ,

Իրաւ որ մարդկանց ծառայ եմ՝, ըսաւ ,

Բայց դիտնաս որ այն զիս կղարմանէ ,

Կաթս ալ առնելը իրաւանց դէմ չէ .

Բուրդս որ կառնէ ոչ կաշիս ,

Ի՛նչ իրաւունք որ գանկտիս՝

Շատ բան է արդեօք՝ թէ իրենց կուտամ՝

Քիչ մը բուրդ ու կաթ խնամքնուն փոխան ,

Որով վրաս կ'հսկեն

Իմ թշնամի գայլերէն :

Գարնան որ մութեն իմ ազգիս արուն

Կամ ի՛նչ եղբնակ՝ որ ուզեն տարւոյն ,

Ան սլ եթէ չէ առանց իմ շահու ,

Ի՛նչ խօսք կունենաս դու ինձ ըսելու .

Ատնք ինձի են բարիք ,

Որով կըլլամ երջանիկ .

Մտածէ՛, պարօն , այո՛ դուն տղատ

Կունենաս տարին ձագ ու թռուներ շատ .

Բայց ո՛ւր է քս խումբ , ո՛ւր քո զաւկներ ,

Որ այսպէս մինակ կըջլիս լեռներ ,

Չունիս մէկը քեզ պաշտպան

Դէմ թշնամւոյդ յարձակման .

Բայց իմ ազգ որչափ զոհեր նսիրէ ,

Կամ տարախիսիկ ցաւ զինքը ջարդէ ,

Տե՛ս որ լեռներ ու դաշտեր

Մեզ ՚ի ճարակ չեն բաւել .

Ի՛նչ զիս պաշտպանել թէ կարող էի

Ատ թշնամիէս արեանս ծաղաւի ,

Ըսածդ գէշ չէր , սակայն քանի՛ որ

Արթաւ եմ մէկուն քան զիս դօրաւոր ,

Ինչ որ ըսես անօգուտ ,

Անխելք չեմ հո , վայ դիմուտ .

— Ի՛նչ խեղճ , դերի ես , դերի ես մեծցեր ,
Ինչ պիտի արժեն առ քն ըմ' խաւքեր ,
Բառ : բերանը խիեց ,
Դարձաւ ճամբան իւր քալեց :

Ի ընտելենէ ազնտ կծնինք ,
Բայց առ 'ի հարկէ պարտք մի ալ ունինք ,
Ճանչել ու սիրել մեր բարերարներ
Որք գիտեն յարդել զազատութիւն մեր :

Պ Ա Տ Մ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ԵՂՆՈՒԹԵԱՆՅ ԸՆԴ ՄԷՋ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՍՆ ԴԱԻԹԻ ԵՒ ԴԱՆԻԵԼԻ

Ի Մանուէլ Վարդապետէ Ալթունեանց Կիւմրէ խանեցւոյ :

Նորոտակութիւն . տեւ Թիւ 17 :

Յովհաննէս որ միշտ կիսախաքէր
Յովսեփայ՝ կաթուղիկոսութիւնն հաս-
տատելու , Պատրիարք եղածուն պէս
իւր քանի մը կամակիցներով՝ աղերսա-
սագիր տալով Բ . դուռը , Յով
սեփայ անուան վրայ կաթուղիկոսու-
թեան հրովարտակն հանել տալէն զատ՝
նոյնը հասարակութեան ալ ծանուցա-
նելու մտօք , Ս . Երուսաղեմայ նորն
տիր Պատրիարքին հետ Ս . Պատարա-
դի մէջ Անոր անունն ալ ընդդէմ ազ-
դային հայրենաւանդ սովորութեան յի-
շել տալն յարմար առիթ սեպեց* : Աւ-
սըն զի երբ երանելին Տ . Պետրոս Ս .
Երուսաղէմի Պատրիարքը մեծ եպար-

քոս միականի Իւսուֆ փաշային* ստի-
պելով Եղիպտոս պիտի երթար . Յուպ-
պէ հասած ատեն վրան ծանր հիւան-
դութիւն մը դալով՝ առ Աստուած փո-
խեցաւ : Ս . Երուսաղեմի միաբանք ալ
տեսնելով որ այնպիսի վտանգաւոր ժա-
մանակ երկար առեւն առանց պատրի-
արքի մնալն աւելի վնասակար է , մի-
աբանեցան , եւ ամենուն համահա-
ճութեամբ Տ . Թէոդորոս Արքեպիս-
կոպոսն ընտրելով աղերսագիր զրկեցին
Պօլիս Դանիէլ սրբապանին** , շուտով

*Ըսել կուզէ՝ թէ սոսի ընտրութեամբ
առանց օծման , կաթուղիկոսի անունն յիշե-
լու սովորութիւն չկար :

*Անուանի քեօր Իւսուֆ փաշայն , որ
Գաղղիացւոյ դէմ դնացող Օսմանեան բանա-
կէն սպարապետն էր :

**Չէին գիտեր դեռ անոր գլխուն եկած
ձախորդութիւնը :

հրովարտակն հանել տալու, եւ Պօլիսէն եւ ուրիշ տեղերէն դրամ հաւաքելու, 'ի նպատու եւ յօգնութիւն Ս. Աթոռոյն, որ Գաղղիացւոց Եղիպտոսի տիրած ատեն մեծ վնասերու հանդիպեր էր բռնաւորաց երեսէն, ինչպէս նոյն ձախորդութեան հանդիպելով Յունաց եւ Լատինացւոց Աթոռներն, իրենց ազդայնաց տուրքերովն ազատուելն:

Գրութիւնները Վարդապետի պահոց մէջ Պօլիս հասնելով Պատրիարքն խնդրեց ժողով գումարելով Թէոդորոս Սրբազանին վրայ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնն հաստատել, եւ Վարդապետի շարաթօրը որ էր յուլիսի 14 Յովսեփայ անունը կաթողիկոս, եւ Թէոդորոսի անունն Երուսաղէմաց Պատրիարք յիշել տուաւ: Այսու ամենայն երանելին Թէոդորոս զգոյշ եւ խոհեմ անձ մը ըլլալով, երեք տարիի չափ, քանի որ Յովհաննէս Պատրիարք էր՝ եւ մեծ Վեդիքը բանակովն Եղիպտոս կգտնուէր, ոչ աթոռ նստեցաւ, եւ ոչ ալ Եկեղեցւոյ մէջ իր անունն յիշել տուաւ, այլ մանաւանդ քանի մը անգամ ալ հրաժարական գրեց 'ի Պօլիս իւր տեղն ուրիշ արժանաւոր մէկն ընտրելու:

Այս միջոցներուս Ս. Երուսաղէմաց Հայոց եւ Յունաց աթոռներուն վրայ տիրած նեղութեանց սաստկութիւնը նոյն Թէոդորոս Սրբազանին՝ Ռուսաստանի տառաջնորդ Տ. Եփրեմ՝ Սրբազան Եպիսկոպոսին դրած էն ալ կրնամք իմանալ: Կարէ երանելին, « Մեր բոլոր Պաշտօնայիցի (Արեւո) Զէշար Բաշային երեսէն Յոսպէի մէջ պաշտուած մնալով, տալն այնչափ ստոտկոյտ, որ բամբակի կտորը, անասնոց արիւնը, ձիոց, իւղոց, ջրուց միսն եւ ուրիշ զգուկի բաներ ալ ուտելու արի-

ւոտեցան, այս ալ հերիք չէր, նոյն իսկ բոլոր Հայոց եւ Յունաց Ռէկի վարդապետներն եւ ուրիշ կարգաւորները տնինայ տանջելով չարչարելով երկերկու հարիւրական քսակ տուգանք առնելէ զատ՝ այնչափ բռնացաւ, որ ստիպուեցան զօրականներէն՝ տանին հինգ շահով ստակ վերցունել, եւ իրեն հատուցանել: Այս նեղութիւնը կըսէ նոյն գիրը, տեւեց ապրիլ 18 էն մինչեւ փետրուար երկուքը, երբ բռնաւորին ճարն հաւանելով դէպ ի ծով փախաւ եւ Յոսպէի դուռը բացուելով դուրսի զօրքը հերս մտաւ: »

Յովհաննէս թէպէտ կաթողիկոսութիւնն Յովսեփայ վրայ դարձունելով կերպով մը փափաքին հասած ալ էր՝ նե, այսու ամենայնիւ Դաւիթ Եպիսկոպոսին դեռ Պօլիս մնալն միշտ իրեն մը տառանջութիւն կատարուէր, ուստի հաճեցոյց զանիկայ՝ որ հիմակուց երթայ Եջմիածին նստի, « Թէ որ Յովսեփ ողջ աւողջ Ս. Աթոռն հասնելով կաթողիկոս օծուի, քեզ ըստ, կամ Զմիւռանից կամ Պօլսոյ նուիրակ ընել կուտամ, ապա թէ ոչ՝ դուն տնձամբ հոն պատրաստ գտնուելով կրնաս անարգել ձեռք անցունել հայրապետական իշխանութիւնը, ինչու որ՝ ես միտքս դրեմ եմ Դանիէլն այնչափ ատեն աքսոր թողուլ, մինչեւ որ ըսածներուս մէկը կատարուի: » Այս պատճառաւ է եղեր՝ որ մինչեւ դեկտեմբերի տասն եւ հինգը ընտրողունի կամ միտքարանաց գիր մ'անգամ չդրիւց Դանիէլի:

Դաւիթի անորժակին խիստ յարմար եկաւ Պատրիարքին տառաջարկութիւնը եւ մէկէն մոռնալով Դանիէլի բարերարութիւնները եւ ազատութեանը վրայ բնութեւն ճար մը չմտածելով՝ խնդրեց ճամբոց երկու Եջմիածին հաւանելու: Սա-

կայն Ազգը մտքէ չէր հանած զերանե-
լին։ Երեւելի Ամիրաներ Պատրիար-
քէն խնդրեցին՝ որ Բ. դուռն ազեր-
ապիր տալով զԱնիկայ աքսորէ ազա-
տէ, որպէս զի ուրիշ տեղ մը իւր մար-
դիկներով իւր ազգին եկեղեցւոյ մէջ կրօ-
նական պաշտամունքը կատարելու ազատ
չլլայ։ Չէ, ըսաւ Պատրիարքը. բայց
տան եւ հինգ հազար դուռուշի ծախ-
քի կարօտ ցցուցածին պէս դժարցան.
եւ առանց գիտութեան Պատրիարքին
իրենց գլխուն ապառաւթեան հրամա-
մանագիրն հանեցին, առ պայմանաւ որ
հիմախու հիմայ երթայ Պանտրմայ նըս-
տի, եւ Պօլսոյ հաշիւը տալէն վերջը իր
հայրենիքը վերադառնայ, որ է Էջմի-
ածին կամ Պայազիտ։

Բաւսիկան միսթարուեցաւ երանե-
լին ազատագիրն հանելուն վրայ, բայց
աւելի մեծ եղաւ որտին ուրախութիւնը
երբ լսեց թէ Ս. Գեղարդը որ Տիկիսի
Վրաց թագաւորին քով իրերեւ պա-
տանդ կ'մնար, Անեցի « կենդանի նա-
հատակ կամ զեղարդակիր » ըսուած
Յաջանէս եպիսկոպոսին հնարագի-
տութեամբն ու ջանքովը ազատուեր եւ
սարք Աթաւը փոխադրուեր է։ Ուս-
տի օրհնեց ազգը, իւր ազատութեան
հոգ. տանող բարեպաշտ իշխաններն, եւ
գովեց զեղարդակիր Եպիսկոպոսին հա-
ւատարիմ՝ ծառայութիւնն ու արիաձան
քաջութիւնը։

Աւստի, 20 ին աքսորէ աղաւթելով
նաւ մտանք, Սրբաղանն ու երեք սպա-
սաւորքս, եւ նախ Վարագայ Ս. Խաչի
տօնին Ռոստոմոյ (թէքիրտաղի) հանդի-
պեցանք Յերկրպագութիւն Քրիստոսի
Ս. բեւեռին որ նոյն քաղաքի Ս. Թա-
գասոր վանքը կրթնուի, եւ ուխտերնիս
կատարելով գոհութիւն մատուցանք Աս-
տուծոյ՝ որ վերադին աթաւնայոյց մեզ
ազգերնիս տեսնելու, եւ ազգային եկե-

ղեցւոյ մէջ ազգութենիս կատարելու հի-
սքն զի Տենեդոս՝ մեր աքսորանայ կղզին
հայ բնակիչ եւ հայոց եկեղեցի չկենարով,
Համարձման, Հոգւոյն սրբոյ գալըս-
տեան, Վերախոխման եւ Ս. Խաչի Վե-
րացման տօնից հրաշարիաւ եւ շնորհա-
բաշխութեան օրերն առանց պաշտօնի եւ
պատարագիցաւով եւ հեծութեամբ տն-
ցուցեր էինք։ Ռոստոմոյէն կրկին նաւ
մանեալով ուղղակի Պանտրմայ երթալ կու-
ղէինք։ Բայց Մարմարայի բացն այնպի-
սի սաստիկ մըրրիկ մը փրթաւ վրանիս,
որ նաւավարք անգամ յուսահատելով
սկսեցին լալ։ Այն ատենը Սրբաղանը
նաւուն վարձքն ամբողջ վճարել խոտա-
ցաւ, թէ որ զիրենք մօտակայ ցամաք
երկիր կամ կղզի մը հասցունեն։ Նաւ-
ավարք ուրով ընդունեցին այս առաջար-
կութիւնը, եւ հովին տուա՛ն ինարով հա-
զիւ հասանք Հէրէկ ըսուած փոքրիկ
ղիւղը. ուր սաստիկ անձրեւին եւ ձիւնին
պատճառաւ երկու օրէն վերջը ցամաքի
ճամբով հոկտեմբերի հինգին հասանք
Պանտրմայ։

Քանի մը օր հանգստանալէն վերջը
Սրբաղանն օրհնութեան եւ շնորհակալու-
թեան դիրեր գրեւով բարեբարաց եւ ծա-
նօթ բարեկամաց զրկեց ի Պօլիս իւր ըս-
պասաւոր օտրիաւագ ախրացու Պաղտա-
սարին ձեռօք. միանդ ամսոյն պտտուի-
րելով որ Տէրութեան հրամանին համե-
մատ հաշիւները տեսնուին, եւ իր անձ-
նական գոյքը իրեն յանձնուի։ Պատրի-
արքը կատարեց այս խնդիրը, եւ Եւդո-
կիոյ միճակին վրայով առաջնորդութեան
կոնդակ մ' ալ գրեւով զրկեց Սրբաղա-
նին որ յիշեալ Պաղտասարին ձեռօք՝
նոյեմբերի 4 ին հասաւ Պանտրմայ։ Այս
օրերուս Քալուստ նուիրակն ալ աքսո-
րէ ազատուեցաւ. եւ վերստին Նիկովի
ղեացի կողմերը զրկուեցաւ այն տեղե-
րու նուիրակութեան դարձել լրջմնայու-

համար, զոր Պաշտօտ պատրիարք ըլլալու յուսով կիսատ թողած արտաբացներ Պօլիս եկեր էր:

Նոյեմբերի 13 ին Պանորմայէն ելանք, ու Միհայլըճ դացինք: Տեղւոյն բարեպաշտ ժողովուրդն աղաչելով խնդրեց՝ որ քանի մը օր հոն կենանք հանգստանանք: Պատրիարքը լսելով նեղաջաւ և Աղայեկով Քէորքին ձեռօք թաւարով դեռականին ալ խմացուց, որպէս թէ Քանիելի երկար ատեն Միհայլըճ մնալն ուրիշ բանի համար չէր, եթէ ո՛չ Էջմիածնի կաթողիկոսութիւնն յափշտակելու մտօք: Քրեց դեռականն ի Բ. դուռն և խնդրեց՝ որ յատուկ ոտականով և հըրովարտակով հեռացունեն զՔանիէլ այն կողմերէն: Բայց Ռէիզ * Չէլէպի էֆէն-ալին շուզեց մեկէն հաւատալ. ազդին երևելիները, մանաւանդ սուրենեան Մուրատ Ամիրայն կանչելով հարցուց տեղեկացաւ բանին ստուգութիւնը, և խորհուրդ տուաւ իրենց՝ որ գրեն սրբազանին ու հաճեցունեն, որպէս զի օր յառաջ ճամբայ ելնէ հանդարտութեամբ: Եւ դուռնիս

բայ ելնէ հանդարտութեամբ Եւ դուռնիս երթալու:

Պատրիարքը ասով գոհ չըլլալով՝ Սրբազանին աչքը վախցունելու համար քանի մը երևելաց ձեռօք դիր մ' ալ զրկեց Ալարդան ժամկոչին ձեռօք, ու բուն մէջ գրուած էր, « Տէրութիւնը բարձր հրամանաւ զրկել ուզեց ձեր Սրբազնութիւնը, բայց մենք աղերսադիր տալով առաջն առինք, ուստի կիմացունեմք Սրբազնութեանդ՝ որ չուսով ելնես Եւ դուռնիս կամ ուրիշ ուղած տեղդ երթաս, որպէս զի ուրիշ անպատուութիւն մ' ալ չպատահի ձեր Սրբութեան: Ասով պարտաւորեցանք ձուն ձմեռ չընայելով դեկտեմբեր 24 ին ճամբայ ելնել և հետեւեալ թուականին այսինքն 1801 և յունվարի 3 ին Պօլու հասնելով ծննդեան և յայտնութեան տօնը հոն կատարեցինք. առաջաւորաց բարեկենդանը Թօսեա անցուցինք, 19 ին հասանք Ամասիա, և 22 ին Եւ դուռնիս:

Շարունակելի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ!

Ինչպէս մեզ, նոյնպէս և Ազգին երջանիկ ապագայն դպրոցաց բարեկարգութենէն ակնկալող ամեն ազգասիրի անշուշտ փափաքելի և ուրախալի է տեսնել և լսել Ազգին դեռավթիթ զաւակաց և մատաղ յոյսերուն իրենց ուսում:

* Այն ատենները արտաքին գործոց պաշտօնեայն (խարիճէի միւշիւրի) Ռէիզ էֆէն-Մտի կըստէր:

նական ասպարիզին մէջ ձեռք բերած յաջողակութիւնը:

Յոյսը իւրեւ ազգային թերթ, և ազգին բարեկարգութեան առաջին ցանկացող, իր ազգատ էջերուն մէջ պատիւ կ'համարի այս անգամ՝ ազգային վարժարանի մը աշակերտաց հարցաքննութեան առթիւ աւետել ազգայնոց այն զուարթ արշալոյսը՝ որ ծաւալած է և կ'ծաւելի հայ գրականութեան և յառաջադիմութեան աղօտածող հորիզոն:

նին վրայ մեր շուրջնին ալ :

Սոյն հանդէսն 'ի Նիկիոմիդիա տեղի ունեցած է անցեալ դեկտ. ամսոյ 9ին Լ. վարժարանին մէջ : այն օրը՝ յորում Սասունածածնի անարատ, յղութեան տօնը կկատարէ միշտ հայաստանեայցս Ս. եկեղեցին : Ժամը վեցին միջոցներն հանդէսը կսկսի 'ի ներկայութեան Վիճակիս Փոխ — առաջնորդ Տ. Եփրեմ Գեղա . վարդապետին , յորում մի առ մի 'ի հանդէս անցան աշակերտք նախ զրիստոնէական վարդապետութեան , և հետզհետէ քերականութեան , ուսումնական և քաղաքական աշխարհագրութեան քննութեանց մէջ , և այս վերջիններուս խիստ քննութեան փորձ մը ներկայացնելով առաջին կարգիննրը , դահաջոցիչ պատասխաններով հանդիսականաց սրտադին դախսաներն ընկալան : Արդէն ժամը տասն և մէկն անցնելով՝ օրը կաւարժամէք , և գրէթէ ամենուն սրտին մէջ Յետուի մը կարեւորութեան փափաքը կարթննաւոր , որ հրամայէր արեղական քանի մը ժամաւիր առօրեայ շրջանը երկարելու , վասն զի աշակերտաց յաջողակութիւնը իրենց քաղցր և ախորժելի ընծայած էր մը նացորդ ուսմանց քննութիւնն ալ լսելու : Ուստի Գեղ . նախագահը իրենց դաւելի փափաքն յաղեցնելու համար առաջիկայ կիրակին՝ որ էր դեկտ 12 , քննութեան շարունակութեանն յատկացեալ ըլլալը ծանուցանելով՝ հրաւիրեց 'երկայ գանուիլ նոյն օրն ալ և հանդէսը վերջացոյց :

Յիշեալ կիրակին 'ի ժամ եօթն քննութեան ատենը բացուելով ընդ նախագահութեամբ նորին Սրբութեան , հետզհետէ սրբազան և աղղային պատմութեանց , բարոյական դատաւարականութեան , թուադիտութեան , բնական դիտութեան ուղղումն , և բնական աշ-

խարհագրութեան* քննութիւնը շարունակեցին , որոց մէջ քննչաց անկողմէս սէր վիպութիւնն և թէ ներկայ եղելոց ծափահարութիւնք բաւական են թերեւ աշակերտաց յաջողակութիւնը յայտնելու , և բարեջան դասատուաց սիրալիր աշխատութիւնը պատուաօրելու : Հանդիսի մէջ ուշադրութեան արժանի էր մերթ ընդ մերթ ախորժելի երգոց ներդաշնակութիւնն ալ որ իւրաքանչիւր ուսմանց քննութեան կ'յաջորդէին :

Հստակ տալով ուրիշ մանրամասն նկարագիրներով ընթերցողաց աչքը զօշտել երեւալու , և ոչ աւելորդ սեթեւեթներով բերկրաւիթ հանդեսիս մեծ նշանակութիւն մը տալ ուղեւոր , կըխոսատլանիմք՝ թէ ասոնք ճշմարիտ վերկայութիւններ են , որ կ'հաստատեն՝ թէ Ազգին երջանիկ հանդերձելոյն միայն ուսման յաւաքալ խնդիրն պիտի օգնէ , յառաջադիմութիւնն ալ յարատեւանից և աշխատութեան արդիւնքն է :

Ուստի և առանց խօսքեր ընդմիջման սուտրելու՝ սոյն եղրակայութեանս վերայ դարձնել կիսափաթիւ ամսն բաժնս սիրի աչքը , որ կ'սիրեն լրագրաց և թերթերու անկիւնները հետաքրքրութեամբ դպրոցական լուրեր որոնել , բայց ոչ առանց օգուտ քաղելու : Քանզի սոյն հանդիսիս մէջ եթէ այս անգամ յառաջադիմութեան նշոյլներ աչքի կ'ընկնեն , կ'համարձակիմք ըսել՝ թէ մի միայն փափաքանաց և գործադիր ու անխնայ ջանից մէկմէկու սատարելովն եղած է :

* իշեալ ուսմանց մէջ քաջալաւ գանուած են առաջին կարգէն Պակրոս Զապաշեան և Կարապետ Աշխարեան , Բ. էն , Սարգիս Բիատեճեան , Յիզար Պախալեան , և Կասպար Չիլինկիրեան , և Եսարապետ Պոյաճեան : Իսկ մնացելոց կէսէն աւելին ալ լատիներէն վկայութիւն ըն . . .

Թո՛ղ ներուի՛ մեղ յիշեցնել այս առ-
թիւ՝ թէ « Աղգերնիս յառաջագիմու-
թեան շարժումն ունի » խօսքն ալ՝ այն
ատեն ստոյգ կրլայ, երբ ամեն տեղ լոկ
փափաքով յառաջագիմելու ամուլ եր-
կունքէն ազատի։ Ուտաի և շատ ան-
գամ որ աղգային բերանք այս խօսքիս
արձագանդ կուտան, աղգին՝ մէջ տա-
կալին յառաջագիմութեան իղձ մը ծա-
ղերուն վկայութեններ կրնամք համա-
րել, և ո՛չ թէ իրականութեան գաղա-
փար մը ընծայելուն, մէկդի տունելով
այն տեղերը՝ որ իրենց խիստ թուաւոր
կարգին մէջ լոկ բացառութիւններ կը
սեպուին։ (Երանի՛ թէ՛ անհոգութեամբ
թմբերնոյ՝ կամ՝ մեռեալ փափաքները
կենդանացնելու օրինակ ըլլային)։

Աղգերնիս քաղաքական և գիտ-
նական աշխարհի մէջ դեռ նոր է, կու-
ղէ ուրիշ աղգաց հետ քայլ առնուլ,
բայց չիշեր՝ որ դեռ ինք կաթնկեր է։
Իրեն համար ճշմարիտ յառաջագիմու-
թիւնը՝ իր կարողութեան չափով շար-
ժելն է, և մանաւանդ իր չափը տկարու-
թիւնը ճանչնալն է։ Կուղէ այլոց հետ
մրցիլ, բայց գիտնալ պարտի այն համե-
մատութիւնը՝ որ մեծ տարբերութիւն
մը երևան կհանէ, և իրեն հետեւելիք
հրահանգները կորովեցունէ։

Աղգերնիս եթէ այսօր Սահմանա-
դրութեան միջոցաւ իր ապագայն եր-
ջանկացնելու յոյս ունի, ՚ի զո՛ւր է, ե-
թէ ներկային հոգ չտանի, ըսել կուզեմ
եթէ Սահմանադրութեան բանալին չու-
նենայ, որ գալլոցական կրթութիւնն է։
Խօսքերնիս պարզել հարկ չէ, միայն
հետաքրքիր մտաց տարօրինակ հետեւ-
անք ընծայել չտալու համար, կհրաւի-
րեմ՝ զիրենք շատ մը դաւառաբնակ աղ-
գայնոց վրայ, ուր Սահմանադրութիւնը
թո՛ղ իր բարեկարգ հրահանգաց դոր-
ժողութիւնը, այլ իր պիտակ անունն

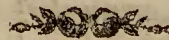
անդամ շատ տեղեր, ցաւ է ըսել, դէ՛մ
ուրիշ արտասանող միջ չունի։ Ի՞նչ ար-
դիւնք կանկալէ խոսքն երկրէ մը այն
մշակը, որ անոր պնդում թիւնը չկակղած
սերով սերմանելով հնձոյ ալ կուտայ։

Ուրեմն և բարեկարգեալ գալլոցաց
պէտքն ո՛րչափ զգայի է մեզի պէս նորա-
թեք աղգի մը համար, և մինչդեռ շատ
տեղերու նախնական գալլոցք անգամ
անշարժ ընթացքի մէջ կդեղեկին, ի՞նչ
յոյս տակաւին մեր սրտերը կրնայ սա-
րաբել երջանիկ ապագայի մը անխիտ
և ընդ փոյթ հասնելուն։

Ն. Գ. Մալխան

Ջ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի

Իշխանի մը ապարանից դուրս
սանդուղքին երկու կողմը երկու արձան
կանգնուած էր։ Սրոց մէկը Գթութիւն
կենդանացնէր։ Զինուոր մը նորին բարձ-
րութեան պալատը մտնելով կաղաչէր ը-
սելով. « Պատերազմի մէջ հաշմանդամ՝
մնացած, եւ կենացս մնացորդը պահ-
պանելու համար ապրուստ ճարելու ան-
բաւական ըլլալով՝ մեծ շնորհք կընէք՝
եթէ ինձի անկար զինուորի թոշակ մը
կապելու բարեհաճիք »։ Իշխանը « թէ
որ բարեհաճիմ անկարող զինուորի թո-
շակ կապել, պատասխանեց, այն ատեն
ինձի ծառայող կարող զինուորներու
թոշակը վճարելու կարօտութիւնը պի-
տի քաշեմ, ուստի կրնաս ուրիշ տեղ
գթութ լն փնտռելու երթալ »։ Այո՛-
աղէկ կտեսնեմ, կըլնեց զինուորը, որ
գթութիւն փնտռելու համար ուրիշ տեղ
պէտք է երթալ, որովհետեւ Անկա-
յարի սանդուղքին տակէն բնաւ հոգ
վեր ելած չէ։

ՊԱՅՄԱՆՔ ԸՆԿՆԵՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՅՍԸ Լ՛հրատարակուի ամեն ամսոյ սկիզբն 24 հրեա քառածալ դրութ
Յարեկան գինն է առանց ծախուց ճանապարհի եւ ԿԱՆԽԻԿ հատուցանելի
երեսուն դանկան :

Ստորագրութիւնք Օգոստոսի սկիզբէն կսկսին :
Միայն մէկ ամսատետրին գինը 5 զուրուշ :

ԴՈՐԾԱԿԱԼՔ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. Պ. Յովսէփ Գաֆաֆեան Գրավաճառ 'ի Մահմուտ փաշայ :
Ի ԶՄԻՒՆԻԱ. Հայրապետ աղայ Շահվէքիւեան :
Ի ԿԱՐԻՆ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Յովհաննէս աղայ Տ. Սարգսեան Տարօնցի :
Ի ՆԻՒՈՄԻԴԱ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յակոբ աղայ Յ. Խաղէղ Գասպարեանց :
ՅԱՏԱԲԱԶԱՐ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Ահարոն վարժապետ վարժապետեան
Ի ԿՈՂՄԱՆՍ ԿԷՅՎԷՅԻ. Յակոբ Պատուելի Պէյլէրեանց :
Ի ՊԱՐՏԻՉԱԿ. Մահմուտ Մկրտիչ աղայ Տ. Յակոբեան :
Ի ՄԵՏ ՆՈՐ ԳԻՒՂ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Տ. Կարապետ Քահանայ :
ԿԵՕԼ ԲԱԶԱՐ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ Խաչատուր աղայ Թիւթիւնճի Յակոբեան :

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՅՕԴՈՒԱԾ ՈՒՂՂԵԼԻ Է ՀՆՏՍԻՇԱԼ ՀԱՍՅԷԻԻ

Առ

... Խմբագիր եւ Տնօրէն Միաբանութիւն արմաշու Զ. Ս. Մատուա
ծածնի վանաց Ի Յոլարանն :

ՅՈՅՍ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Մ Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ 19

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՓԵՏՏՐՈՒԱՐ

ՅԱՐՄԱՇ

Ի ՅՊԱՐԱՆԻ ԶԱՐԺԱՓԱՆ ԵՐԿՐ ԼԱՏԱԴԱՆԱԾՆԻ ԳԱՆԱՅ

1866 - ՌԵՅԵ

